
ŠVIESA

NO. 3

LIEPA - RUGPIŪTIS - RUGSĒJIS

1968 M.

“Besimokantis jaunimas”, - J. Mikėnas, J. Kedainis (1952)

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redaktorius Antanas Bimba

No. 3

LIEPA - RUGPIŪTIS - RUGSĖJIS (JULY - AUGUST - SEPTEMBER)

XXXIV

TURINYS

Audringų įvykių sukuryje.	67
Epocha mums ramybės nežadėjo. A. Venclova.	68
Bruožai iš LSS istorijos. Dr. A. Petrika.	69
Motiniai. Jeronimas Mikulėnas.	73
Apie Vincą Kapsuką ir jo sugrįžimą. A. B. Saliėtis.	74
Kodėl? V. Ožalienė.	77
Iš laiškų. Juozas Baltušis.	77
Ta Rasoda prigijo. T. Tilvytis.	79
Gyvenimas pašvęstas liaudies dainai. O. Narbutienė.	80
Apie JAV lietuvių spaudos istorijos periodizavimą. Bronius Raguotis.	82
Lietuvos spaudos atsiliepimai apie knygą "Klesti Nemuno kraštas".	85
Aš tikiu ateitim. Eduardas Mieželaitis.	88
Šeima. Stasys Jonauskas.	89
Istorijos bangos. J. Subata.	89
Mano karta. Rimgaudas Graibus.	90
Klevų šviesa. Janina Jovaišaitė.	90
Dialektika. Jonas Jurevičius.	90
Keliai ir posūkiai. Gyd. V. Baltaitis.	91
Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Juozas Jurginis.	93
LLD reikalai. Ieva Mizarienė.	96

AUDRINGŲ ĮVYKIŲ SŪKURYJE

Šiuo metu visų akys atkreiptos į kunkuliuojančią prezidentinių rinkimų kovą mūsų Jungtinėse Amerikos Valstijose. Republikonų partija jau turi savo rinkiminę platformą (programą) ir kandidatus — Richard Nixoną į prezidentus ir Spiro T. Agnew į viceprezidentus. Kai šis "Šviesos" numeris pasieks skaitytojus, jau ir Demokratų partija turės savo kandidatus ir platformą.

Bet pasirinkimas tarp šių partijų yra labai mažas. Abidvi yra kapitalistinės partijos, abidvi atstovauja turtingiesiems sluoksniams, abidvi kiekvienais rinkimais sukrauna kalnus pažadų, o po rinkimų tuoj juos pamiršta. Pav., 1964 metų rinkimuose Demokratų partijos kandidatas Lyndon Johnson prisiekė, kad jam taikos išlaikymas yra švenčiausias reikalas, bet ant rytojaus įtraukė kraštą į vieną barbariškiausių karų istorijoje — į Vietnamo karą.

Tiesa, vienoje kitoje valstijoje savo kandidatus turės Komunistų Partija, Laisvės ir Taikos Partija ir Socialistų Darbininkų Partija. Bet joms rinkimus laimėti kol kas negali būti nė kalbos.

Todėl iš anksto galima atspėti, kad rinkimų rezultatai pagrindinai nepakeis tų sąlygų, kurios gimdo mūsų šių dienų nelaimės tiek čia Amerikoje, tiek visame pasaulyje.

* * * *

Vietnamo karas nesibaigia. Mūsų vyriausybė su prez. Johnsonu priešakyje jį tebeplečia ir tebeaštrina. Štai neseniai į Pietų Vietnamą pasiūsta dar keturi tūkstančiai marinų. Ir Šiaurės Vietnamo bombardavimas vedamas dar didesniu įnirtimu. Paryžiuje pasitarimai tarp Jungtinių Valstijų ir Šiaurės Vietnamo atstovų nesijudina iš vietos. Visi rimti stebėtojai yra tos nuomonės, kad jokių rimtų pasikeitimų Vietnamo karo eigoje nebus iki po prezidentinių rinkimų.

* * * *

Tikrai dideliu ir svarbiu įvykiu tenka laikyti dviejų didžiulių darbo unijų (profesinių sąjungų) — United Auto Workers of America ir International Brotherhood of Teamsters — susitarimą veikti bendrai formoje naujos federacijos, kurią jos pavadino Alliance for Labor Action (Darbininkų Veiklos Sąjunga). Naujoji organizacija jau turi pustrėčio milijono narių. Aišku, kad artimoje ateityje į ją įstos kai kurios kitos unijos, kurios neįeina į Amerikos Darbo Federacijų-Industriinių Organizacijų Kongresą.

Darbininkų Veiklos Sąjungos pasibrėžtas tikslas labai prakilnus, būtent — suorganizuoti milijonus dar neorganizuotų darbininkų į darbo unijas. Jeigu naujosios organizacijos vadovybė nepasitenkins pažadais ir tikrai ims darbu, mes susilauksime didelių naujų įvykių mūsų Amerikos darbininkų judėjime.

* * * *

Amerikos juodųjų žmonių kovos už lygias teises, iš vienos pusės, yra labai pagyvėjusios ir sustiprėjusios, bet iš kitos — jos yra gilioje krizėje. Šiandien beveik visos didžiosios negrų organizacijos skęsta vidinėse frakcinėse kovose ir pasidalijime. Visose eina sukilimas prieš jų senąją vadovybę.

Eina ne tik organizacinis skaldymasis, paraleliai vystosi aštrus pasidalijimas ir ideologiniame fronte: ko siekiama ir ko turėtų būti siekiama? Prieš kurį laiką beveik vienintelis klausimas buvo kova už lygias teises su baltaisiais žmonėmis, už integraciją visose socialinio gyvenimo srityse, prieš bet kokią rasinę diskriminaciją ir t. t. Bet dabar sparčiai vystosi nuomonė, kad integracija yra pavojinga sąvoka, nes per ją baltieji žmonės, būdami didelėje daugumoje, niekad juodųjų žmonių nelaikys sau lygiais ir jų tokiais netrauktos. Tuo būdu reikia siekti ne integracijos, o JUODOSIOS GALIOS ("Black Power"), tai yra, kad juodųjų žmonių bendruomenės turėtų savo įstaigas, savo biznius, savo valdžią, savo policiją, savo mokyklas. Jie mano, kad tik turėdami jėgą savo rankose, jie taps pilnateisiais žmonėmis.

Ryšium su tuo nauju šūkiu Californijoje neseniai susiorganizavo vien tik negrų nauja partija ir pasivadino "Panthers Party". Kol kas ji teturi saujelę narių, bet jai augti ir plėstis į kitas valstijas sąlygos yra geros, nes jos pagrindinis tikslas — juodųjų žmonių apsigynimas prieš rasistinių baltųjų ir policijos terorą ir siautėjimą.

Kokia ateitis, kokios negrų kovų perspektyvos? Sunku numatyti. Vienas dalykas tačiau daugiau negu aiškus: juodųjų žmonių masės atsisako gyventi kaip gyveno. Galima tikėtis visko. Negalima užsimerkti prieš galimybes naujų išstojimų ir sukilimų mūsų didmiesčiuose su jų getais ir skurdu...

A. VENCLOVA

EPOCHA MUMS

RAMYBĖS NEŽADĖJO

Lyg raiteliai

per ugnį ir per vėją

mes lėkėm —

šaukė laisvė mus šviesi.

Epocha mums

ramybės nežadėjo, —

jos laukiniam švilpesy.

Ant mūsų rankų —

rūdys plieno grotų,

kiekvienas mūs —

sunkios kovos karys.

Išardėme

voras vielų spygliuotų,

išlaužėme

konclagerių duris.

Mes išlaužėme

šaltom, drėgnom tranšėjom,

ilapsnojo miestai,

bombų padegti.

Griovius ir pelkes,

vandenį praėjom

slaubingo karo

ilgoje nakty.

Ant rankų mirė

sūnūs mūsų, broliai,

ir kazematuos

šaudė mūs draugus.

Dar, rodos, kraujas

telkšo ilgi žiotel,

giras apliejęs.

slėnius ir takus.

Epocha mums

ramybės nežadėjo.

Mes buvom jos

visų audrų vaikai.

Kaip viesulas

jaunystė mūs praėjo,

kaip ristas žirgas

nulėkė laukais.

DR. A. PETRIKA

BRUOŽAI IŠ L.S.S. ISTORIJS

1908 ir 1909 metai

LSS IV suvažiavimas įvyko Philadelphijoje 1908 m. "antrą nedėdienį po pirmosios gegužės" (taip nutarė III suvaž.). Gaila, kad to laikotarpio "Kovos" numeriai man neprieinami, dėlto ir apie jo nutarimus maža ką tegaliu pasakyti. 1909 m. "Kovos" nr. 2 pažymėta tik, kad Sąjungos sekr. buvo P. Puskunigis, admin. F. J. Bagočius, kasininkas A. M. Stanelis, red. J. Baltrušaitis.

1908 m. prasidėję nesutikimai tarp Bagočiaus iš vienos pusės ir Širvydo, Bernoto, Žagaro, Norkaus, Račiūtės ir Purvio iš kitos, — nusitęsė ir į 1909 metus, iki V LSS suvažiavimo. Koks tai "slapyvardis" "Vienybėje lietuvninkų" paskelbė provokacinį raštą prieš Bagočių, būk jis esąs, ar buvęs, "pinkertonu", šnipų organizacijos nariu. Bagočiaus priešai, nelaukę jokių įrodymų, tuoj pareikalavo Bagočių suspenduoti ir iš "Kovos" admin. vietos pašalinti. "Vienybė Lietuvninkų", redaguojama J. O. Širvydo, tapo Bagočiaus oponentų tribūna.

Tuo šmeižtu ypatingai susižavėjo Brooklyn 19-tos kuopos veikėjai ir LSS IV rajonas (N. Y. ir N. J. apylinkės). Pildomasis k-tas Bagočių suspendavo ir įsakė iš "Kovos" administracijos pasišalinti. Bagočius tuos kaltinimus paneigė ir pasakė, jog tai gryniausias išmislas bei šmeižtas ir atsisakė, kol tas kaltinimas bus įrodytas, Pild. k-to įsakymui paklusti.

Bagočių palaikė "K" red. J. Baltrušaitis. Pild. k-tas pasijuto ne jaučioje padėtyje, nes įrodymų neturėjo ir per "Kovos" špaltas bei laiškais — ieškojo faktų ir liūdytojų kaltinimui paremti. O kai jokių įrodymų nesurado, pats

Pild. k-tas (M. Račiūtė, J. Grinius ir B. K. Kondrotavičius), galutinai susikompromitavę, iš pareigų rezignavo. Visą reikalą išspręsti paliko V-jam LSS suvažiavimui.

PENKTASIS SUVAŽIAVIMAS

Penktasis suvažiavimas įvyko Bostone 1909 metais gegužės 28 d. (tęsėsi 4 dienas) ir Bagočių išteisino. Suvažiavimo pirmininkais buvo A. Žymontas, J. Šukys, St. Michelsonas, F. Bagočius ir J. Čepulis. Sekretoriais — A. Antonovas—Montvidas ir P. Norkus. Spaudos komisija — J. Stasiulevičius—Stilsonas ir J. Grinius.

Įsteigta Moksleiviams remti paskolos raitelis. Nutarta: LSS Centrą ir "Kovą" iškelti į Chicagą, "kad ten randasi daugiau inteligentiškų spėkų"; be "Kovos" dar "išleidinėti mėnesinį 'magaziną' LSS reikalams, išlaikyti bent kelis keliaujančius organizatorius, sutaiškinti frakcijas", etc. Suvažiavimui baigiantis, priimta atitinkama momentui rezoliucija, kurios pabaigoje pasakyta:

"Ant galo suprasdami, kokią svarbą turi Rusijos revoliucija, kuri pastarųjų metų bėgyje liko pažymėta visų šalių istorijoje, prižadame remti, kiek tik galėdami, visus tuos, kas kovoja prieš despotizmą, už laisvę, socializmo idėją, vienybę ir teisybę" ("Kova", 1909 m. nr. 30).

"Kovoje" paskelbti referendumu išrinktų viršininkų vardai: redakt. A. Antonovas—Montvidas, sekr. P. Puskunigis, admin. K. Rutkus. Pild. k-tas: St. Michelsonas, B. K. Kondratavičius ir K. Vaivoda; Lit. k-tas: J. O. Širvydas, St. Strazdas ir V. Šliakys; Revoliucijos rėmimo k-tas: pir. S. Strazdas, sekr. V. Černiauskas, išd. A. Stanelis.

Nors V-sis suvažiavimas "frakcijas likvidavo", bet ir po suvažiavimo visokie "snaiperiai" nenurimo: jie lermavo, provokavo ir savo oponentus šmeižė. "Vien. lietuvninkų" P. Norkus, o "Lietuvoje" St. Strazdas — pylė aliejų ant užsilikusių žarijų, kad tuomi gaisrą atgaivinti, o ne gesinti. Tų pat metų "Kovos" nr. 30 K. J. Valys ne be pagrindo dejuoja:

"Viens paskui kitą vis skaudesnę ir skaudesnę smūgį gauna mūsų Sąjunga. Vaidai nesiliauja, jie kas sykis vis labiau ir labiau plėtojasi. Jie įtraukė veik visą Sąjungą... Pati Sąjunga yra apverktinam stovyje. Pild. k-to nėra (jis rezignavo — A. P.), Lit. k-te tik du nariai, ir tie nieko neveikia... Veik. k-te tik 1 ar 2 nariai tedirba. LSS turtas paliktas likimui. Išvažiuodamas Bagočius paliko administraciją ant dievo valios... Draugai! Svarstykite, ką daryti".

Pasireiškė opozicija

Keturios Chicagos kuopos, ir kitos, kurių balsai buvo referendumo balsavimuose nepriškaityti (dėl vėlavimo), viršininkų rinkimo pasėkomis buvo nepatenkintos, protestavo. Tuo nesandėriu pasinaudodamas Veik. k-tas liepos 25 d. susirinko Brooklyne ir visam naujai išrinktam LSS Centrui paskelbė "vainą". Jie paneigė visus referendumu išrinktuosius viršininkus, paskelbė "naujus rinkimus" ir PASKYRĖ laikinus viršininkus.

Tai buvo tam tikra disidentų frakcijos demonstracija ("skloka"), kova už galią, noras organizaciją užvaldyti. Redaktorium jie pasiskyrė "Kovos" zecerį J. B. Smelstorių, C. sekr. A. Purvį, admin. J. Grinių; į Pild. k-tą: M. Račiūtę-Hermanienę, J. Kačergių ir P. Norkų. Naujosios opozicijos vadais pasirašė: "Veikiančiojo k-to suvažiavimo pirm. J. S. Prūselaitis ir sekr. P. Norkus".

Čia P. Norkus, Veik. k-to narys, įstatė pats save ir į Pild. k-tą. Taigi buvo 2 redaktoriai, 2 C. sekretoriai, 2 administratoriai ir 2 Pild. komitetai: vieni išrinkti narių balsais, kiti Veik. k-to paskirti. Disidentai (opozicija) savo "įsake" pareiškė:

"Nepripažįstame legališkais dabartinius Sąjungos viršininkų rinkimus, kurių pasekmė apskelbta 'Kovos' nr. 29. Taigi dėlei to pra-

nešame išrinktiesiems draugams, kad nelegalizuojant to referendumo, jie negali užimti jiems skiriamų vietų" ("Kova" nr. 31, liepos 30 d., 1909 m.).

"Kovos" num. 33-čią jau redagavo J. B. Smelstorius. Išrinktieji viršininkai, nenorėdami skaldyti organizacijos, be triukšmo pasitraukė.

1909 m. Veik. k-to paskirtas Pild. k-tas veikė "įsakymais" ir "paliepimais". Kad nariai nežinotų, kaip jie "reorganizuotoje" Sąjungoje veikia, jie tais (1910) metais nešaukė net tradicinio organizacijos metinio suvažiavimo. Nesijausdami organizacijoje perstipriai, jie nesitikėjo suvažiavime sudaryti savo šalininkų persvaros. Kuopos gi reikalavo šaukti suvažiavimą. Pagaliau redaktorius paskelbė, kad tokių reikalavimų "Kovai" daugiau nebesiųstų. "Kovos" nr. 15 (bal. 15 d.) buvo paskelbta III visuotinio LSS viršininkų rinkimo pasėkos. Išrinkti beveik visi tie, kuriuos 1909 m. Veik. k-tas buvo sava valia paskyręs. Į Lit. k-tą įėjo K. J. Valys, V. K. Račkauskas ir J. Stasiulevičius.

Komitetų konferencija

Vietoj suvažiavimo, LSS viršininkai 1910 m. liepos 30-31 d. New Yorke sušaukė "Centro komitetų konferenciją", kurios protokolas paskelbtas tik spalio mėn. 14 d. ("Kovos" nr. 41) Konferencijoje dalyvavo Pild. k-to nariai: M. M. Rice-Račiūtė-Herman ir B. K. Kondratavičius, nuo Veik. k-to: I rajono J. S. Pruselaitis, II raj. F. J. Stankus, IV raj. P. Sinkus, V raj. J. M. Jasulevičius ir J. K. Gilius, VI raj. A. Žymontas. III, VII ir VIII rajonai delegatų neprisiuntė. Iš Centro atvyko red. J. B. Smelstorius, adm. J. Grinius ir sekr. Aug. Purvis - Ch. Hermanas. Iš Lit. k-to rezignavo V. K. Račkauskas ir K. J. Valys.

Trečiajame konferencijos posėdyje "J. Šukys, per Pild. K-tą, pridavė skundą link ištikimybės ir nuožvalgavimo ant A. Purvio". Po ilgo išsikalbėjimo "nutarta skundą, kaip nepamatuotą, atmesti ir pripažinti A. Purviui ištikimybę, remiantis ant jo išpildytų dviejų legitimacijos blankų".

"Kovos" zeceriai skundėsi prieš administratorių J. Grinių, kad jis savavališkai elgiasi spaustuvėje, apie kurios darbą nieko nenusimano. Administratoriui padaryta pastabų. A. Purvis skundėsi, kad admin. atplėšia jo laiškus redakcijai. Bagočius laišku skundė Grinių, kad šis pirko iš LSDP literatūrą rubliais, o Sąjungai paskaitė tokiu pat skaičium dolerių (rublis tuo metu buvo vertas 50 c.). Skundėsi J. Grinium ir K. J. Valys. Taigi skundų buvo pakankamai.

Konferencijoje nutarta: "Įsteigti kooperatyvišką draugiją literatūros leidimui. Dėlei plano išdirbimo išrinkta komisija, kurion įėjo A. Purvis, J. Šukys, P. Norkus, J. B. Smelstorių ir A. Žymontas".

Iš to "plano" laipsniškai išsivystė kooperatyvinė draugija "Darbas", likvidavęsis 1917 m. Konferencijoje nutarta, jog "susijungimas su Socialistų partija reikalingas, tik dėl tūly sąlygų dabar neįgyvendinamas ir atidėtas ant toliau". Išrinkta nauja komisija konstitucijos projekto paruošimui. Ją sudarė J. Šukys ir A. Purvis.

"Kovos" nr. 45 (lapkr. 11 d.) J. Šukys kritikuoja kai kuriuos minėtosios konferencijos tarimus, ypatingai atžvilgiu jo paties skundo dėl A. Purvio "neištikimybės bei nuožvalgos". Šukys protestuoja, kad konferencija A. Purvį be jokio ištyrimo išteisino ir dėl pasakymo, kad jo skundas esąs "nonsensas". Toliau jis sako: "Bet visgi mane džiugina tas A. Purvio prižadėjimas 'pristatyti nuo S-d partijos iš Europos paliūdimą apie prigulėjimą prie partijos ir veikimą'. Tik gaila, kad nepasakyta, nuo kurios partijos? O man vis rūpi, ar ta Partija bus kada nors egzistavusi, ir ar dabar tebeegzistuojanti".

"Kovos" nr. 48 ir 49 A. Purvis atsako J. Šukiui ir "jo klikai", dėl jo ištikimybės, ilgu rašiniu "Pasiaiškkinimas ir paaiškkinimas", kuriame jis pateikia savo "autobiografiją". Tačiau tie "paaiškkinimai" Šukio neįtikino. Tų pačių (1910) metų "Kovos" nr. 51 jis kvestionuoja Purvio teigimų autentiškumą.

Aug. Purvis, vėliau pasivadinęs August Charles Herman, buvo labai neaiški figūra. Kur jis dirbo ir iš kur buvo kilęs aiškino ne vienodai: kai kam sakydavo būk esąs lietu-

vis, kitiems — latvis. Lietuviškai kalbėjo su akcentu. Dėjosi labai mokytu, sakė, studijavęs ekonomiką, filosofiją ir kt., bet kur mokėsi — aiškino ne vienodai, painiojosi. Ypatingai jo amžiaus ir "revoliucinio darbo" požiūriu jis buvo nepatikimas. Po 1929 m. ekonominės krizės jis visiškai prapuolė, tik vėliau buvo atpažintas Port Jeffersone, L. I., begyvenąs, prisidengęs airiška pavarde. Kur ir kada jis mirė — niekas tikrai nežino. Jo buvusi žmona, Marė M. Račiūtė (juodu buvo išsiskyre) mirė prieš porą metų Port Jeffersone, palaidota Waterburyje, Conn., iš kur ji buvo kilusi.

1910 m. LSS Centre būta didelių nesutariimų: vieni kitais skundėsi, vieni kitus šmeižė, net nedraugų spaudoje. Grįžęs iš Centro komitetų konferencijos Smelstorių pareikalavo išmokėti jam priklausantią algą. Grinius atsakė, jog izde nėra pinigų. Juodu susibarė. Į ginčą įsikišo spaustuvės darbininkas J. Miškinis, kuris Smelstorių iškoliojo ir norėjo primušti. Smelstorių užstojo kitas zeceris Bujauskas. Griniaus pamokytas, Miškinis pasisamdė advokatą ir Smelstorių areštuodino neva už grasinimą. Teisėjas Smelstorių sulaukė po \$700 kaucija, o Bujauską, už Miškino teisme pavadinimą "melagium", — \$500. Už Smelstorių niekas iš koviečių "kaucijos" neužstatė, tad jam teko 3 dienas išbūti kalėjime. Kai be redaktoriaus "Kova" negalėjo išieiti, tai, Griniui įsakius, Miškinis kaltinimą atšaukė ir bylą panaikino. Teisėjas kaltinamuosius paleido, tik jie turėjo užsimokėti \$50 teismo lėšų.

1911 metai

"Kovos" nr. 6 paskelbta LSS viršininkų rinkimo rezultatai: red. J. B. Smelstorių, sekr. A. Purvis, admin. A. Žymontas. Pild. k-tas: M. Račiūtė-Herman, J. S. Prūselaitis, B. K. Kondratavičius; Lit. k-tas: Ilgaudas, J. Baltrušaitis ir P. Kietis; Revoliucijos rémino k-tas: pirm. J. P. Raulinaitis, sekr. J. Bulota, išd. J. Ramanauskas.

LSS VI suvažiavimas įvyko 1911 m. liepos 1-2-3-4 d. Brooklyne. Deleгатų buvo 47, sekretoriais išrinkti F. Bagočius ir A. Žaga-

ras, pirmininkais — K. Gugis, J. Šukys, A. Purvis ir kiti. Spaudos komisijon išrinkti: Bagočius, Purvis ir Kvederas; rezoliucijų kom-jon: Raulinaitis, Gaigalas ir Prūselaitis; įnešimų sutvarkymui kom-ja: A. Purvis, K. Arminas ir P. Norkus; kom-sija "sutravkymui medegos kooperatyviškam knygų leidimui" "Darbui": Baltrušaitis, Purvis ir Norkus.

Nutarta prisidėti prie Am. Socialistų partijos. Galutinis prisidėjimo sprendimas paliktas narių referendumui; apkalbėjimui skirta 2 mėnesiai. Tarpininkavimui su Partija ir LSS išrinkta komisija: Bagočius, Račiūtė-Herman ir Purvis-Herman. Sek. A. Purvio raportas priimtas, red. J. B. Smelstoriaus raportas gražintas pačiam autoriui jį pataisyti.

Suvažiavimas daug laiko sueikvojo slaptom nominacijom, slaptiem balsavimam, ilgom kalbom, vardošaukiam, protokolų skaitymam, taisymam, apkalbėjimam ir kitiem sausos procedūros reikalom. Lietuvių siuvėjų unijos 54 skyrius (Brooklyne) atsiuntė suvažiavimui sveikinimą su puikiu gėlių vainiku. Sveikino ir lenkų Socialistų Federacijos atstovas.

Ištyrimui nuolatinių ginčų ir nesutikimų Sąjungos Centre išrinkta komisija, kurion įėjo: V. Paukštys, J. P. Raulinaitis, J. K. Gilius, K. Senkus ir K. Liutkus. Išrinkta iš J. Baltrušaičio, A. Purvio ir A. Žagaro komisija paruošimui taisyklių, nurodančių sąjungiečiams, kaip jie turi elgtis santykiuose su tautininkais, klerikalais ir religija. "Kovos" į Chicagą kėlimo klausimas atmetas.

Dėl įvairių nesąžiningų agitatorių bei "organizatorių", kenkiančių Sąjungos reputacijai, priimta speciali rezoliucija:

"Iškilius klausimui kaslink K. Šeštoko ir kitų agitatorių-kalbėtojų, kurie savo prakalbomis kompromituoja Sąjungą, nutarta, kad, kadangi Sąjunga ne jos komitetai neįgaliojo vardu S-gos tokius agitatorius kalbėti, Sąjunga ne už jų darbus negali atsakyti... Pild. k-tas patėmijęs, jog Sąjungoj ir jos kuopose dirba kokie negeistini elementai arba važinėja kenksmingi agitatoriai, turi viešai pranešti apie tai Sąjungai ir persergėti kuopas".

Nutarta 28 balsais prieš 4 kurti prie LSS "atskirą darbinikišką pašalpos organizaciją".

Šis darbas paliktas pačių kuopų valiai. Kalbamojo savišalpos skyriaus sutvarkymui ir jam konstitucijos paruošimui išrinkta komisija iš F. Bagočiaus, A. Purvio ir A. Žymonto. Įvesti "Kovoje" Moterų skyrių ir "Pasikalbėjimą susipratusio darbininko su nesusipratu-siu". Su Naujaisiais (1912) metais "Kovą" leisti didelio, laikraštinio formato.

Nutarimai LSS Centre

Kadangi VI suvažiavimo VII sesija buvo labai svarbi, nes buvo sprendžiama "Kovos" redakcijoje, administracijoje ir spaustuvėje ėję nuolatiniai vaidai, tad paduosime atitinkamą jos protokolo dalį ištisai ("Kova", nr. 29, pusl. 355). Ten pasakyta:

"LSS VI suvažiavimui Brooklyne. Komisija ištyrimui kilusių vaidų tarp red. J. B. Smelstoriaus, adm. J. Griniaus ir zecerių.

1911 m. liepos 2 d. buvo tardomi: J. B. Smelstorius, A. Bernotas, J. Grinius, V. Jakštys, J. Gaigalas ir kitos ypatos, kurios arčiau stovi prie redakcijos arba kada nors stovėjo. Apart to, buvo peržiūrėta kaip senieji, taip ir naujai gauti dokumentai, kurie tik liečiasi to dalyko. 3 d. liepos buvo tardytas adm. A. Žymontas ir sekr. A. Purvis. Išklauius visų tardomųjų, o taipgi peržiūrėjus senus ir naujus dokumentus, priėjome prie šio išvedimo:

J. B. Smelstorius iš tikro mušė J. Miškinį, kuris, praslinkus gana ilgam laikui (apie mėnesį), įkurstytas nekurių ypatų, apskundė į valdišką teismą Smelstorių. Zeceriai žinojo, kad Miškinis patrauks valdiškan teisman Smelstorių, bet į tai jokios atydos neatkreipė. Smelstorius prirodymui savo nekaltumo jokių dokumentų nepridavė. Iš peržiūrėtų visų dokumentų, o taipgi iš išklauius ypatų pasirodė, jog tarp J. B. Smelstoriaus, J. Miškinio, J. Griniaus, A. Bernoto ir V. Jakščio, buvo ir yra ypatingi, vaikiški ir naiviški vaidai: viens kitą pajuokia, viens už kitą save stato protingesniu, aukštesniu ir tam panašūs dalykai. Pav., zeceriai redaktorių sveikina kosėjimu, pašiepia, kad jis mažas ir jam reikia mažiau už kitus gauti

algos, o redaktorius pradeda karščiuotis, koliaotis ir t. t.

Tyrinėjimas parodė, jog zeceriai rašė į atžagareiviškus laikraščius visokias žinias, pajuokiančias Sąjungą, kad Smelstorių, Bernotas ir Jakštys ir tolesniame laike negalės santaikoje gyventi... Mes surandame Smelstorių, Bernotą ir Jakštį kaltais tų visų vaidų, kurie buvo redakcijoje, o Grinių ir Miškinį palikti kaltais, kaip jie dabar yra. Komisijos raportas priimtas 25 balsais prieš 4".

Toliau svarstyta, ką daryti su redaktorium. Smelstorių ir zecerius Bernotą su Jakščiu pašalinti. Bernotas apleido suvažiavimą grasindamas streiku. Redaktorium išrinktas K. Vidikas "iki ateinančiuose rinkimuose nebus 'Kovos' redaktorius išrinktas referendumu".

Priimta rezoliucija, pasmerkianti valdžios organus už nelegalų suėmimą plieno darbininkų unijos veikėjo J. McNamaro. Sąjungos organizatoriais nominuoti — F. J. Bagočius, J. Perkūnas ir A. Žagaras. Suvažiavimui baigiantis kalbas pasakė: Šukys, Bagočius, Žymontas, Račiūtė, Purvis, Vidikas ir Gugis.

1914 m. gegužės mėn. visuotiniu narių balsavimu LSS prisijungė prie Am. Socialistų Partijos. Tačiau tai buvo padaryta narių mažumos: iš 3,500 narių balsavime dalyvavo tik 1,451. Už prisidėjimą paduota 755 balsai, o prieš 696. Taigi "didžiumą" sudarė tik 59 balsai. Nebalsavo (susilaikė) 2,049 nariai. Susijungimui priešinosi net didelė dalis Sąjungos veikėjų, jie tai pareiškė "Kovos" skiltyse. Po prisijungimo. didelis narių skaičius iš LSS pasitraukė. Kitaip sakant, šis pažangus žingsnis, prisijungimas, praveistas prieš narių didžiumos norą. Tai parodo, kaip menkai didžiama suprato socialistinio darbo ir vieningos Partijos svarbą; jie buvo daugiau tautiniai liberalai, negu tarptautiniai socialistai.

1917 m. "Kovą", už priešinimąsi Europos karui, valdžia sulaukė. Lapkričio 30 d. išėjo paskutinis (48) numeris. Uždarytos "Kovos" vietoj, LSS leido biuletinį "Apžvalgą", o sekančių metų vasario 14 d. pradėjo eiti dukart mėnesinis laikraštis "Mūsų tiesa", kurio at-

sakumuoju redaktorium pasirašė Vincas Rudaitis.

X-sis LSS suvažiavimas, įvykęs 1919 m. Brooklyne, organizacijos vardą pakeitė į Lietuvių Komunistų Sąjungą-Federaciją. Tuo metu Sąjunga turėjo 6,700 narių su 200 kuopų; kai kurios kuopos buvo gana skaitlingos.

Liet. Kom. Sąjunga, kartu su Am. Komunistų Partija, 1920 m. nuėjo į pagrindį ir veikė nelegaliomis sąlygomis. Vėliau Partija visas kalbines Federacijas, kaip atskirus vienetus, panaikino, o narius pervedė tiesiai į Partiją.

Motinai

Kaktoje raukšles laikas įspaudė,
Vargas, rūpesčiai žydi plaukuos.
Tu dainom mano lopšį išaudei,
Prie blankios žibalinės šviesos.

Ir palangėje blėstant spingaulei,
Tu jaunystėje mano supais.
Svajas drąskė slapukiški šūviai,
Skaidrią rasą džiovimo gaisrai.

Sienom šliaužiojo kryžių šešėliai,
Kada skverbės pro langą mirtis ...
Ryto saulei svajas, patikėjai,
Bet kaip žaizdos krūtinei užgis.

Mums atleiski, brangioji motule,
Už tą triukšmą užgėsusus žvaigždėm,
Mes su saule į ateitį žiūrime,
Tad nelaiminki kryžium kasdien.

Ačiū Tau už sparnus, už jaunystę,
Už svyruoklių supintas kasas.
Jei gyvenime kartais suklystam
Vėl atleisk, kad jauni esam mes.

Kaktoje raukšles laikas įspaudė,
Vargas, rūpesčiai žydi plaukuos.
Tu dainom mano lopšį išaudei,
Mokei melą atskirt nuo tiesos.

JERONIMAS MIKULĖNAS

Apie Vincą Kapsuką ir jo sugrįžimą

A. B. SALIETIS

Dail. S. Rozino paveikslo fragmentas, kuriame vaizduojamas V. Mickevičius-Kapsukas streikuojančių dvaro darbininkų tarpe.

Senosios kartos Amerikos lietuviai puikiai prisimename Vincą Mickevičių-Kapsuką. Tiesa, jis pas mus Jungtinėse Valstijose gyveno ir darbavosi tikrai apie vienerius metus (1916-1917), bet mūsų judėjime paliko neišdildomą įspūdį.

Štai kodėl taip godžiai ėmiau į rankas Tarybų Lietuvos įžymiojo rašytojo A. Gudaičio-Guzevičiaus istorinę apysaką "Spalio komisaras", kurioje pavaizduojama to tauraus lietuvių tautos sūnaus ir kovotojo gyvenimo ir veiklos labai svarbi dalis. Knyga išleista Vilniuje 1967 metais.

Gaila, kad tikrai labai ribotas skaičius "Spalio komisaro" egzempliorių tėra pasiekęs Amerikos lietuvius. Gaila, kad knygos nebuvo užsakyta mūsų didžiosios Lietuvių Literatūros Draugijos nariams. O gal dar ne per vėlu tą klaidą atitaisyti?

Kas paskatino A. Gudaitį-Guzevičių šią apysaką rašyti? Tegų jis pats paaiškina. Jis sako:

"V. Mickevičiaus-Kapsuko begalinis pasiaukojimas kovojant už liaudies laisvę, jo pakeltos kančios kalėjimuose ir ištrėmime, jo ryžtingumas, kuris vertė jį bėgti ir iš kalėji-

mo, ir iš tremties, slapstytis nuo šnipų bei žandarų ir visiškai atsidėti partiniam darbui, — štai kas paskatino mane imtis istorinės apysakos, skirtos jo veiklai."

Dar daugiau:

"Šioje knygoje aš mėginu atkurti anų dienų nuotaikas, revoliucionierių užmojus, jų nepajudinamą tikėjimą ateitimi ir Revoliucijos pergale".

Ir, drąsiai galima sakyti, šis garbingas rašytojo užmojis pilnai pavyko, nes iš tikrųjų knygoje "Spalio komisaras" prieš mūsų akis ne tik atsistoja gyvi Mickevičius-Kapsukas ir jo bendražygiai (Kazys Giedrys ir kiti), bet ir tie visi audringieji 1917 metai buvusioje Rusijos imperijoje, kurie davė didžiąją Spalio revoliuciją su darbo liaudies laimėjimu galios didelėje pasaulio dalyje ir atidarė naują epochą visos žmonijos bei tautų gyvenime.

Dabar trumpai apie apysakos turinį.

1917 metų pradžioje V. Kapsukas gyvena Philadelphijoje ir redaguoja Lietuvių Socialistų Sąjungos organus "Kovą" ir "Naująją Gadyne". Išaušta balandžio 5 diena. Jis darbu užsivertęs. Bet darbą jam nutraukia telegrama iš Petrogrado: "Kapsukas, Prūseika, Grigaitis, būtinai reikia, kad Jūs būtumėt Petrograde. Telegrafuokite". Prūseika ir Grigaitis nieko neatsako. Bet Kapsukas skubomis telegrafuoja. "Plaukiu pirmu laivu..." (55 p.).

Ir prasideda kelionė. Su juo kartu grįžta ir Kazys Giedrys, taip pat darbo liaudies reikalui atsidavęs kovotojas.

Aišku, kelionė laivais ir geležinkeliais ilga ir sunki. Ji eina per Havajus, Japoniją, per visą Sibirą, per visą plačiąją Rusiją, kol baigiasi Petrograde (dabar Leningrade). Jai autorius pašventęs pirmuosius du knygos skyrius.

Reikia atsiminti, kad grįžo ne tik lietuvių būrelis, bet ir kitų tautų kovotojai, daugiausia rusai. Ne visi jie buvo vienos nuomonės bei supratimo. Ilgos ir varginančios kelionės metu jų tarpe, pasak autoriaus, kildavo karštų diskusijų tokiais klausimais kaip karas ir taika, kokia turi būti Rusijos ateitis, ar su caro nuvertimu baigėsi revoliucijos procesas, ar bus pasitenkinta tik buržuazinės

demokratijos įkūrimu, arba: "Kokia toliau bus revoliucija? Ar apsiribos vien Europa, ar persimes ir į Aziją? Ar ji sugebės peržengti tautinius ir rasinius barjerus?" t. t. (12-13 pp.).

Pagaliau Rusijoje. Pasiekiamas Charbinas. Pirmieji išpūdžiai. Skaudus nusivylimas. Miestą tebevaldo reakcininkai, o "vietiniai gyventojai grįžtančius emigrantus stebi iš tolo". Tik vėliau, susitikus su ten esančiais kareiviais, ūpas pasitaiso. Apie tą susitikimą su kareiviais vėliau "Kovoje" rašė Kazys Giedrys: "Skirstėmės su ašaromis, nes nė vienas mūsų niekad nė nemanėme, kad kas nors lydėtų mus taip demonstratyviai už mūsų politinį darbą" (47 p.).

Pasiekus Irkutską, kur reemigrantus kareiviai taip pat entuziastiškai sveikino, jau buvo susisiekti su vietos bolševikais, kurie "išklausinėjo, kas priklauso bolševikų grupei, ir ilgai papasakojo apie paskutiniuosius sostinės įvykius" (57 p.).

Pagaliau Petrogradas, sostinė! Jau "artėdami prie sostinės visi jaudinosi. Su Petrogradu siejosi daug įvairių vilčių, svajonių, planų. Tereikia tik pasiekti jį, ir savaime išsispręs daugybė painiausių klausimų". Deja, taip nebuvo. Skaitome:

"Stotyje ešeloną pasitiko ne delegacija su orkestru, o ginkluoti milicininkai: jie apsupo reemigrantus, iškratė jų drabužius ir daiktus, paskui, atkišę šautuvus su durtuvais, suvarė visus į kampą antrosios klasės salėje. Keista buvo klausyti žiopių minios murmesio:

— Šnipai! Vėl šnipai? Sušaudyti juos visus!

Vienas kitas nejučiomis nubalo" (96-97 pp.).

Tik vėliau daug kas išaiškino, išryškėjo, ir Kapsukas ir kiti reemigrantai susirado sau vietą tebeverdančioje kovoje tarp reakcijos su laikinąja valdžia priešakyje ir darbo liaudies, kuriai vadovavo bolševikai.

Birželio 23 dieną "reemigrantai internacionalistai... viešai kreipėsi į Bolševikų partijos štabą", jį sveikino ir pažadėjo jam savo talką. Grupė susidėjo iš 30 žmonių.

Kadangi "Kapsuko veikla buvo gerai žinoma Centro Komitetui", tai "jį tuojau įtraukė į

miesto aktyvą, pavesdami jam drauge su Angariečiu redaguoti 'Tiesą' " (102-103 pp.).

Trečias knygos skyrius plačiai pasakoja apie bolševikų su Leninu priešakyje ruošimąsi Spalio revoliucijai. Tai bene įdomiausias ir daugiausia pamokantis skyrius. Jo keliais žodžiais atpasakoti neįmanoma. Lietuviai bolševikai — Kapsukas, Giedrys, Angarietis, J. Opanskis, A. Godliauskas ir kiti — niekur nebuvo paskutiniai. Pav., kai anie kiti draugai buvo apkrauti propagandinėms ir organizacinėms pareigomis, Kaziui Giedriui "buvo pavesta sudaryti ginkluotą lietuvių darbininkų būrį". O tai buvo labai svarbus ir atsakingas darbas, atsimenant tai, kad "jam pačiam teko mokytis taikliai šaudyti iš šautuvo ir pistoleto, svaidyti granatas ir piroksilino pedartas, kovoti durtuvu ir deramai išnaudoti barikadų priedangą" (188 p.). Ir jis savo pareigas atliko kuo nuoširdžiausiai.

Lietuviai bolševikai turėjo didžiausią partijos vadovybės pasitikėjimą.

Ketvirtasis knygos skyrius pavadintas "Paskutinė sprendžiamoji". O tai reiškia Spalio revoliuciją. Čia rašytojas paduoda garsųjų Lenino pareiškimą partijos Centro Komite, kuriame jis sakė, kad ginkluotą sukilimą reikia pravest ne spalio 24 dieną, nes tai būtų "per anksti", ir ne spalio 26 dieną, nes būtų "per vėlu", o spalio 25 dieną, kai Tarybų "suvažiavimas pradės darbą, kad galėtume jam pasakyti: Štai valdžia! Ką jūs su ja darysite?"

Komitetas priėmė Lenino pasiūlymą, Kerenskio valdžia buvo nuversta ir visa galia perėjo į darbo liaudies rankas. Kapsukas ir visi lietuviai bolševikai visame perversmo pravedime dalyvavo labai aktyviškai.

Šiame skyriuje randame ir apie Kapsuko susitikimą su Amerikos įžymiuoju žurnalistu John Reed, kuris, kaip žinia, vėliau apie Spalio revoliuciją parašė knygą "Dešimt dienų, kurios sukrėte pasaulį". Kai jam Reed priminė net kai kurių bolševikų abejojimą, ar Bolševikų partija viena galės išlaikyti valdžią savo rankose, Kapsukas jam atsakė: "Leninas mano, kad išlaikys, ir jam pritaria dauguma. Jeigu kai kuriems draugams trūksta drąsos ir valios ryžtis tam, kam ryžtamės mes, tai tegul jie sau eina pas

kitus balius ir susitaikėlius! Darbininkai ir kareiviai su mumis, ir mes privalome kovoti toliau! Taip pasakė Leninas" (265-266 pp.).

Lenino buvo tiesa. Kova ėjo iki pilnutinos pergalės.

Penktasis ir paskutinis skyrius kalba apie kovą su kontrrevoliucinėmis jėgomis, kurioms, kaip žinia, padėjo Jungtinės Amerikos Valstijos ir visas kapitalistinis pasaulis, už Tarybų valdžios sustiprinimą ir išlaikymą, ir apie taikos derybas su vokiečiais. Su kitais bolševikų partijos vadais ir agitatoriais Kapsukas buvo pasiūstas į Gatčinos frontą, kur ėjo mūšiai. Jų tarpe buvo Manuilskis, Ordžonikidze ir kiti, ir jie buvo vadinami "Smolno komisarais". Jų vaidmuo sutelkime jėgų prieš kontrrevoliuciją buvo labai didelė.

Pergalė prieš kontrrevoliuciją dar nereišė pilnutinę laimėjimą. Prieš Tarybų valdžią ir liaudį tebebuvo reikalas karą su vokiečiais baigti. Labai įdomus trumpas A. Gudaičio-Guzevičiaus pasakojimas, pasiremiant istoriniais faktais, apie derybas su vokiečiais Breste ir Kapsuko vaidmenį. Derybose iškilo ir Pabaltijo kraštų klausimas, nors vokiečiai skaitė juos savo kolonijomis ir klausimą baigtu.

Liaudies komisariate tautybių reikalams V. Kapsukas buvo paskirtas Lietuvos reikalų komisaru, bolševikų partijos Lietuvių Sekcijos Centro Biuro pirmininku, ir įėjo į taikos derybų delegacijos konsultantų skaičių (330 p.). Jis puikiai suprato Lietuvos darbo liaudies atstovo derybose dalyvavimo svarbą. Kelionėje į Brestą rašė:

"Lietuvoje dabar tamsi naktis savo pasėli piauja. Mūsų draugų balso visai negirdėti. Tie, kurie neseniai prieš karą dar dirbo bendrose su mumis eilėse, dabar ištiesė ranką 'savajai' buržuazijai ir veda derybas ir parduoda Lietuvos proletarus ir pusiau proletarus Vokietijos plėšikams imperialistams...

... Mūsų žodis taikos konferencijoje, pasakytas revoliucinių lietuvių socialdemokratų vardu, tai, gal būt, bus pirmutinis tikras žodis, viešai pasakytas anapus apkasų sienos. Tą žodį turės išgirsti plačiosios Lietuvos proletarų minios. Štai dėl ko mums svarbu dalyvauti taikos konferencijoje. Per vokiečių

generolų galvas mes ten kalbėsime Lietuvos proletariatui ir viso pasaulio proletariatui. Mes jo reikalus ginsime ir kartu pasaulio proletarų revoliucijos reikalus. Tai pirmutinė pasaulio istorijoje tokia proga, ir mes turime garbę ir savo žodį tarti šioj istorinėj valandoj.

Štai dėl ko nei Liaudies Komisarų Taryba, nei Lietuvių komisariatas negalėjo užleisti vietos taikos delegacijoje lietuvių buržuazijos atstovams, kurie rūpinosi Petrapily kaip nors įsisprausti į šitą delegaciją" (331-332).

Kaip ir kuo tos derybos Breste užsibaigė, jau sena istorija. Kaip žinia, kai vokiečiai imperialistai neatsisakė savo grobikiškų tikslų, tarybinės delegacijos pirmininkas Trockis nutraukė derybas ir paskelbė: "Nei karas, nei taika!" Leninas Trockį pasmerkė už tokį pasielgimą be atsiklausimo vyriausybės. Vokiečiai pradėjo ofensyvą, ir paskui užkorė dar sunkesnes taikos sąlygas. Kapsukas buvo laikinai susvyravęs tarp tų dviejų pozicijų. Bet greitai jis "įsitikino, kad vieningai teisinga pozicija taikos sutarties klausimu yra Lenino pozicija" (348 p.).

Tuo ši nepaprastai plačios apimties istorinė apysaka ir baigiasi. Autorius į ją idėjo begalybę kruopštaus darbo ir daug sielos. Tai puikiai atliktas didelis darbas.

O visgi man norisi padaryti pastebėję. Man ilgos citatos yra daugiau sausa istorija, negu apysaka. Gi tokių citatų "Spalio komisarė" randame nemažai. Ar galima buvo to išvengti? Nežinau. Tik tiek žinau, kad citatos kenkia apysakos sklandumui.

Kodėl?

Aš sena, jau sena. Bet kodėl vis dar laukiu?
Nors plaukai — tarsi pienėm žydį pabalčiai.
Ir kodėl nei sapne nepaliauja vis šaukų
Niekados nepasiekti žydrieji keliai?

V. OŽALIENĖ

IŠ LAIŠKŲ

Gavau "Šviesos žurnalo š. m. 2-ą numerį. Jame daug labai įdomios medžiagos, itin patiko R. Baraniko straipsnis ir Gus Hall kalba. Iš jų daug gero sužinojau apie Martyną Liuterį Kingą. Įdomiai skaitosi Dr. A. Petrikos pasisakymas "Iš netolimos praeities." Čia irgi daug naujo sužinai žmogus.

Dėmesį patraukia ir R. Šarmaičio išsamus straipsnis "Profesorius Bronius Pranskus." Tik čia įkliuvo nelabai maloni klaida: prie straipsnio pridėtas ne prof. B. Pranskus, bet rašytojo Vinco Žilionio portretas. Ši klaida, manau, įvyko todėl, kad B. Pranskus savo laiką pasirašinėdavo Žilionio slapyvardžiu, o tarp Žilionio ir Žilionio labai nedidelis skirtumas. Reikėtų gal kaip nors ištaisyti.

Tuo baigiu. Linkiu Jums geros sveikatos, sėkmės visuose darbuose. Kai sustiprėsiu ir šiek tiek apsidaužysiu su labiausiai degamais darbais, būtinai parašysiu "Laisvei." Net nebegražu, kad taip mažai besirodau jos puslapiuose.

Nuoširdūs sveikinimai visiems bičiuliams Niu-jorke.

Jūsų
JUOZAS BALTUŠIS

VILNIUS, 1968 m. VII, 11

B. PRANSKUS-
ZALIONIS

(1902—1964)

ROJAUS MIZAROS KAPAS SAVULIONYSE.

Rugsėjo 23 dieną sueina vieneri metai nuoto laiko, kai staigi mirtis iš mūsų gretų išplėšė rašytoją, veikėją, kovotoją, ilgametį "Laisvės" redaktorių Rojų Mizarą. Nė lengva mums yra apsieiti be jo neišsemiamos energijos ir talentingos plunksnos. Jo išsibraukimas iš gyvųjų tarpo dar ir šiandien giliai jaučiamas.

Bet gyvenimas ir pažangusis judėjimas turi eiti ir eina pirmyn. Likusieji Rojaus draugai nenuleidžia rankų, tęsia jo neužbaigtus darbus padidintu ryžtu ir pasiaukojimu. Juk gyvas būdamas Rojus tik to ir tenorėjo.

Šiandien mūsų draugo palaikai amžinai ilsisi jo gimtuosiuose Savilionyse Lietuvoje ant gražaus kalnelio po didžiuliu granitu, kur jie tapo palaidoti š. m. gegužės 23 dieną. Tie, kurie šiose laidotuvėse dalyvavo, sako, jog tai buvo vienos didžiausių ir iškilmingiausių laidotuvių visoje Lietuvos istorijoje. Tą valandą visa lietuvių tauta nulenkė galvą prie savo sugrižusio sūnaus palaikų, išreiksdama jam savo giliausią pagarbą už jo didžiulius nuopelnus ne tik jai, bet visai žmonijai jos sunkioje kovoje už naują ir šviesų rytojų. O Dzūkijos sostinėje Merkinėje, kuri glaudžiai susieta su Rojaus jaunyste, jo vardu pavadinta vidurinė mokykla.

T. TILVYTIS

TA RASODA PRIGIJO

(Rojui Mizarai - jo 70 metų gimtadienio proga ir proga suteikimo jam vardo Liaudies Rašytojo)

Dar vaikystėj nutolai nuo Merkio,
Tada niekas tavęs nesulaikė.
Artimieji gal džiaugės, gal verkė,
Išlydėdami duondirbį vaiką.

Tu išsinešei židinio ugnį
Į didžiųjų kovotojų kelią, —
Ir geltonojo velnio bedugnė
Nesuniokojo dzūkiškos valios.

Tave grūdino meilė gimtinei
Ir kova už darbininkų būvį;
Tave stiprino jausmas krūtinėj,
Jog tu doras žmogus ir lietuvis.

Savo duotąjį žodį tesėjai, —
Už žmoniją širdis tavo dega;
Savo karštąjį žodį pasėjai
Į paties išvartąją vagą.

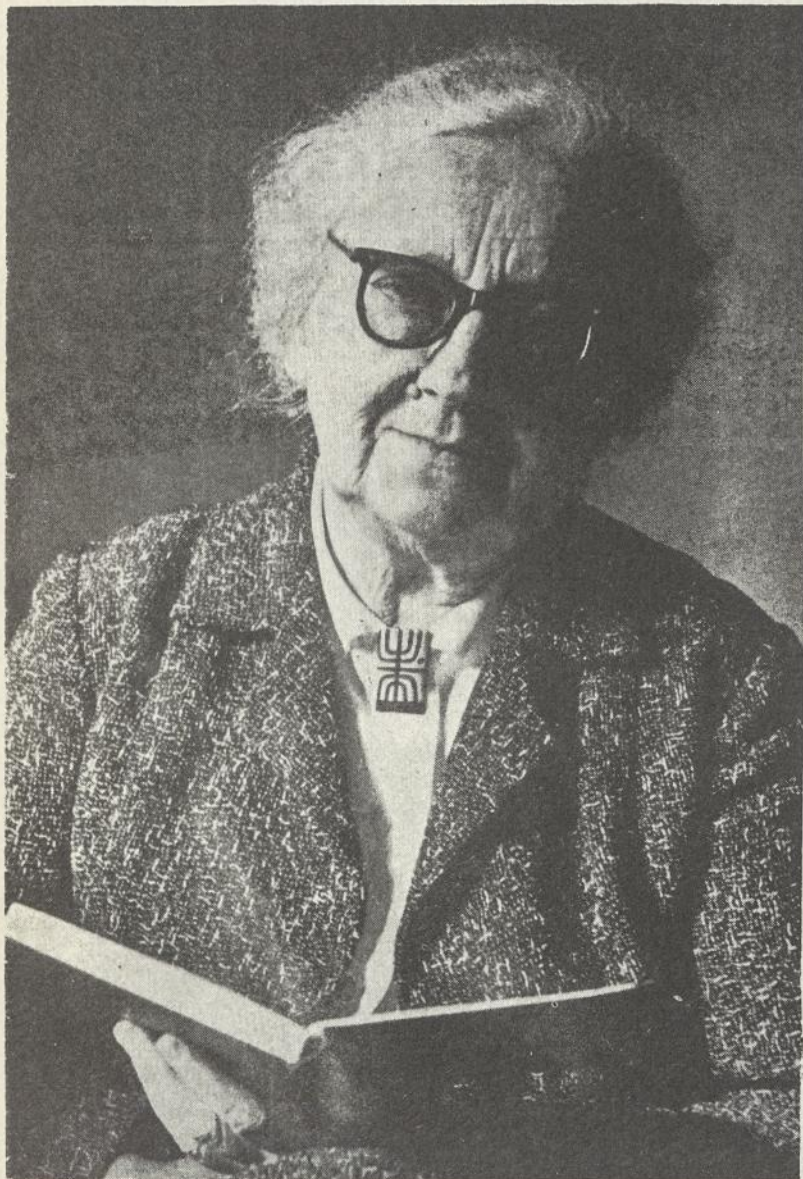
Ta rasoda prigijo.
Gyvena!

Kokios jėgos prieš ją besukiltų,
Ji abipus rūstaus okeano
Įsitvirtino pergalės tiltu.

1965 m.

(M. RASODA - R. Mizaros
pirmasis slapyvardis)

GYVENIMAS, PAŠVĘSTAS LIAUDIES DAINAI

FOLKLORISTĖ JADVYGA ČIURLIONYTĖ

A. KUNČIAUS nuotr.

Kiekvienos tautos profesionalioji muzika vystosi savais keliais, turi savo istoriją. Vienur jau XVII—XVIII amžiuose kūrė daugybė talentingų kompozitorių, kurių muzika skamba dar šiandien, kitur — muzika išsivystė daug vėliau.

Lietuvoje, susiklosčius istorinėms aplinkybėms, muzika pradėjo vystytis tik XX amžiaus pradžioje. Kaip tik tada, veikiami 1905-ųjų metų revoliucinio sąjūdžio, nacionalinio išsilaisvinimo judėjimo, iškilo pirmieji lietuvių kompozitoriai — J. Naujalis, M. Petrauskas, C. Sasnauskas, suskambėjo įžymaus klasiko M. K. Čiurlionio muzika. Kiekvieno šių kompozitorių įnašas labai reikšmingas, nes jie padėjo pamatus visai lietuvių nacionalinei muzikai.

Suprasti ir pamilti muziką mums dažnai padeda artimesnė pažintis su jos kūrėjais, jų gyvenimu. Todėl mūsų žurnalų puslapiuose papasakosime apie lietuviškosios muzikos raidą. Ir šį pasakojimą pradėsime ne nuo kompozitorių, o nuo liaudies dainų, kurios šimtmečius gyveno mūsų liaudyje ir dar šiandien žavi mus savo nuostabiu grožiu. Lietuvių kompozitoriai sėmėsi iš šio neišsenkamo šaltinio daug medžiagos savo kūriniais, tai ji — kuklė liaudies daina — tapo daugelio stambių instrumentinių kūrinių pagrindu. Ir šias dainas iš užmaršties bei išnykimo išsaugojo rūpestingos liaudies dainų rinkėjų rankos. Apie vieną jų mes šiandieną ir papasakosime.

Neseniai visus muzikos mylėtojus, visą mūsų respubliką pasiekė džiugi žinia — folkloristei Jadvygai Čiurlionytei suteiktas meno mokslų daktarės laipsnis. Lietuvoje — tai pirmoji meno mokslų daktarė. Šis garbingas mokslinis vardas suteiktas jai už didžiulį nenuilstamą darbą — liaudies dainų rinkimą, jų gilią mokslinę analizę.

Sunku būtų suskaičiuoti kilometrus, išvardinti kaimus, kuriuos daugiau kaip per 30 metų aplankė Jadvyga Čiurlionytė. Laisvalaikiu, atos-

tojų metu, apsiginklavusi tik ištvėrme, užsidegimu ir begaline meile savo darbui, ji pėsčia keliaudavo iš kaimo į kaimą. Ir kaip dažnai iš mažų vargingų pirkelių ji išnešdavo didžiausius mūsų tautos dvasinius lobius. Tai dainos, į kurias liaudis įaudė savo godas, svajas, sunkią dalia ir gražią sielą. Dabar tik užrašytų dainų skaičius galėtų nusakyti tuos neskaičiuotus kilometrus.

Dainingame dzūkų krašte, Druskininkuose, prabėgo Čiurlionytės vaikystės metai. Čia atostogas praleisdavo ir vyresnysis brolis Mikalojus Konstantinas, įžymus lietuvių dailininkas ir kompozitorius. Jo meilė gamtai, liaudies dainai, kilni ir tyra siela — visa tai paliko neblėstančius įspūdžius mažiausios sesutės vaizduotėje.

Vakarais prie Nemuno skambėdavo liaudies dainos, tokios gražios ir ramios, kaip visa aplinkinė gamta — pušynai, Nemunas. Dažnai dainą užtraukdavo ir Mikalojus Konstantinas. Jadvyga jų klausydavosi...

1914 metais ji pradėjo sistemingai mokyti muzikos Vilniaus muzikos mokykloje, o vėliau Maskvoje.

Pagaliau ji įstojo į Leipcigo konservatoriją. Čia drauge su Čiurlionyte mokėsi ir daugiau lietuvių — J. Gruodis, B. Dvarionas ir kiti. Vieną kartą Čiurlionytė klausėsi J. Gruodžio smuiko sonatos — labai meniško emocionalių kūrinių, pagrįsto lietuvių liaudies dainomis. Liaudies melodijos sukėlė jos širdyje daug brangių prisiminimų. Štai ką rašo pati Čiurlionytė: „Visas kūrinys man atrodė tobulas, tikro meistro darbas. Manys pabudo dar vaikystėje brolio Mikalojaus Konstantino Čiurlionio įkvėpta liaudies dainų meilė. Aš pamačiau, kad liaudies daina nėra kažkokis specifinis reiškinys, kad ji tinka ne vien chorams dainuoti, parėmus paprastomis primityviomis harmonijomis. Pajutau, jog liaudies daina leidžia naujus daigus, kad prazydėtų ir būtų gyva pačiuose sudėtingiausiuose šiuolaikiniuose muzikos šedevruose.“ (J. Gruodis. Vilnius, 1965).

Ir jaunoji pianistė šalia savo tiesioginių studijų pradeda domėtis ir teoriniais mokslais.

Grįžusi į Lietuvą, Čiurlionytė dirbo St. Šimkaus vadovaujamoje muzikos mokykloje Klaipėdoje, o vėliau dėstė muziką Marijampolės (dabar Kapsuko) gimnazijoje. Ypač ją domino darbas su vaikais. Ji norėjo, kad pradedančiuosius pianistus nuo pat pirmųjų muzikinio gyvenimo žingsnių lydėtų jiems artima ir suprantama liaudies daina. Todėl Čiurlionytė ėmėsi sudėtingo ir kruopštaus darbo — paruošti pradedantiems pianistams vadovėlių, pagrįstą lietuvių liaudies melodijomis. Taip gimė rinkinys „Mažasis pianistas“.

Tačiau daugiausia jaunąją muzikę viliojo liaudies kūryba. O ši sritis buvo gerokai užleista — liaudies dainos buvo renkamos atsitiktinai ir niekas jų nesistemindavo, mokliškai neapibendrinavo. Ir štai nuo 1937 metų Čiurlionytė pradeda dirbti Kaulo tautosakos archyve. Nuo šiol pradedada ir jos, kaip folkloristės, veikla.

...Birštonas, Alytus, Dusetos, Rokiškis, Zarasai, Merkinė, Varėna — dar ilgai galima būtų tęsti sąrašą vietų, kurias Jadvyga Čiurlionytė išvaikščiojo. Ji neturėjo pagalbininkų. O ir padėti maža kas galėtų — tokiam darbui reikalinga nepaprasta muzikinė klausia, puikus teorinis pasirošimas.

Jos dėmesį ypač patraukdavo pačios seniausios dainos, kuriose ryškiausiai atsispindėjo lietuvių liaudies dainų savitumai ir jų grožis. Senosios rugiapiūtės, avižapiūtės dainos, daugelis kurių dabar skamba mūsų kompozitorių kūryboje.

Tačiau Čiurlionytė — ne tik liaudies dainų rinkėja. Valstybinėje konservatorijoje, kurioje dirba J. Čiurlionytė, ją žino kaip puikią pedagogę. Ji ir gera muzikologė, gilia, mokliška analize padedanti augti mūsų nacionalinei profesinei muzikai. Savo kritikos straipsniuose Čiurlionytė nuolat primena svarbų klausimą — apie muzikos nūdieniškumą ir jos nacionalinį charakterį. Štai ką ji

rašo, nagrinėdama kompozitoriaus E. Balsio smuiko koncertą Nr. 2: „Jei kompozitorius liaudies dainos pagrindu kurs naują meną, tokį, kuris atitinka mūsų dienų idėjinį gyvenimo turinį, tempus, ritmus — mes turėsime šiuolaikinę muziką. Ji bus mums sava, nes tokia muzika giliausiomis šaknimis surišta su liaudimi, su jos išpuoselėta kūryba“.

Ilgo J. Čiurlionytės darbo rezultatai buvo apibendrinti dideliame veikalė — disertacijoje „Lietuvių liaudies dainų kūryba“, kurią ji sėkmingai apgynė Leningrade, Rimskio-Korsakovo vardo konservatorijoje. Ir štai 1967-ųjų metų pabaigoje — tos pačios konservatorijos Mokslinės tarybos nariai vieningai nubalsavo už meno mokslų daktarės laipsnio suteikimą J. Čiurlionytei be gynimo, atsižvelgiant į jos didelius nuopelnus lietuvių ir visai tarybinei folkloristikai.

Dabar mokslininkė daug dirba — ji apibendrina savo ilgo gyvenimo sukauptą patyrimą, rašo prisiminimus apie M. K. Čiurlionį. O mūsų respublikos kempeliais keliauja nauji liaudies dainų rinkėjai — J. Čiurlionytės mokiniai, kurie tęsia kilnų ir reikšmingą savo mokytojos darbą. O ji visada su jais — savo patarimais, savo pavyzdžiu. Dėmesingame jos žvilgsnyje ir dabar nemaža užsidegimo bei meilės savo darbui. Ir kiek dar reikia padaryti... Darbe jos gražas ir turiningo gyvenimo prasmė.

O. NARBUTIENĖ

Apie JAV lietuvių spaudos istorijos periodizavimą

BRONIUS RAGUOTIS

Dėl istorinių aplinkybių lietuvių periodinė spauda atsirado ir daugiau kaip septyniasdešimt metų (1832-1904 m.) vystėsi už Lietuvos ribų (nuo 1832 m. — Rytprūsiuose, nuo 1879 m. — Jungtinėse Amerikos Valstijose). Taigi, JAV-os yra vienas pradinių ir svarbių mūsų spaudos ir publicistikos vystymosi centrų. Šiame straipsnyje tezių pavidalu paliesime kai kuriuos bendruosius JAV lietuvių spaudos, istorijos dalykus.

Vienas svarbiųjų klausimų — tai JAV lietuvių spaudos istorijos periodizacija. Ją nustatant tenka atsižvelgti į eilę veiksnių, t. y. į viso JAV gyvenimo visuomeninį-politinį procesą; į lietuvių emigracijos judėjimo specifiką, į pačios spaudos vidinius vystymosi ypatumus. Turėdami galvoje šitokius faktorius ir mėgintume JAV lietuvių spaudos raidą suskirstyti į pagrindinius etapus (tas skirstymas, žinoma, turi tam tikro sąlygiškumo ir apskritai vertas svarstymo).

1.

Pirmąjį etapą sudarytų 1879-1905 metų laikotarpis, prasidedąs nuo pirmojo lietuviško laikraščio JAV-ose — "Gazietos lietuviškos" pasirodymo. Šiuo laikotarpiu iš esmės jau susiklosto ir tam tikru mastu organizacines formas įgyja pagrindinės JAV lietuvių idėjinės-politinės srovės, taigi, ir jų spauda.

Vadinasi, tuo laiku buvo dedami pagrindai ir socialistinės, tiksliau, darbininkiškos krypties JAV lietuvių spaudai ir publicistikai. Jos užuomazgų ir elementų tikslinga ieškoti jau tokiuose laikraščiuose, kaip J. Šliupo redaguotas "Lietuviškas balsas" (1885-1889 m.), "Vienybė lietuvininkų" (J. Andriulaičio-Kalnėno bei J. Mačio-Kėkšto redagavimo

laikais), "Nauja gadynė" (1894-1896), "Pensilvanijos darbininkas" (1896 m.) ir kt. Reikia sutikti su nuomone (konkrečiai, su A. Bimbos), kuri teigia, jog 1879-1905 m. JAV-ose bus ėję daugiau kaip dešimt (10-12) A. Bimbos terminu "daugmaž" socialistinės krypties lietuviškų leidinių. Ši išlyga "daugmaž" reikalinga ta prasme, kad minėtieji laikraščiai tuo laikotarpiu nebuvo ir objektyviai dar negalėjo būti darbininkiški ar socialistiniai grynų pavidalu. Jų socialinė, ekonominė, nacionalinė programa neretai buvo prieštaringa ir nenuosekli, kaip prieštaringas ir nenuoseklus savo pozicijomis buvo ir besiformuojantis JAV lietuvių pažangusis, skyrium imant, darbininkų judėjimas.

V. Leninas yra pabrėžęs, jog savo užuomazgoje ir pirminėje stadijoje darbininkų bei socialistinis judėjimas nesti "grynas", nes susidaro iš įvairių kapitalistinės visuomenės sluoksnių ir grupių su įvairiais jų nusistatymais, požiūriais, gyvenimo ir mąstymo būdu, psichologija, prietarais. Be to, tenka pažymėti, jog lietuvių emigracija savo didžiuma buvo valstietiška, religinga, o jos socialinė ir ypač nacionalinė sąmonė tada menkai teisingivysčiusi. Tuo požiūriu lietuvių emigracija, ypač iki XX a. pradžios, rėmėsi daugiau klasine ir nacionaline intuicija, nei sąmone. Tokios sudėties ir pobūdžio lietuvių emigracijos proletarizavimosi procesas buvo prieštaringas ir sudėtingas, ir tai ne tik atsispindėjo visame judėjime ir spaudoje, bet ir lėmė jų charakterį.

2.

Pirmojo laikotarpio baigiamąja riba būtų laikytini 1905 metai. Jie žymi naujus poslin-

Šviesa Nr. 3, 1968

kius ir santykius JAV lietuvių emigracijos visose srovėse, ypač socialistinėje.

1905–1907 m. Rusijos revoliucija dar labiau sustiprino ir paaštrino JAV lietuvių bei jų spaudos idėjinį susiskirstymą ir antagonistinius prieštaravimus. Įvykiai, sekę po 1905–1907 metų, JAV lietuvių emigracijai taigi ir spaudai, iškėlė eilę naujų, labai svarbių problemų. Visų srovių lietuvių laikraštijai reikėjo vienaip ar kitaip nusistatyti poziciją ir požiūrį į 1905–1907 metų revoliuciją; į 1914–1918 metų pasaulinį imperialistinį karą; pagaliau į istorinio lūžio įvykius — 1917 metų Spalio revoliuciją ir Tarybų valdžią Rusijoje.

Visų šių įvykių fone į gyvenimo praktikos dienotvarkę iškilo specifinė ir JAV lietuvių spaudai viena esminių — Lietuvos likimo ir ateities — problema. Ji tuo laiku tampa nebe teorinė, o praktinė. Kiekviena srovė ir jos spaudos leidiniai turėjo spręsti minėtus laiko klausimus, į juos duoti vienokius ar kitokius atsakymus ir sprendimus.

Tat naująjį JAV lietuvių spaudos etapą ir sudarytų laikotarpis po 1905 metų.

Kuri data galėtų būti šio laikotarpio baigiamąja? Esama nuomonės, kad tokia data bent pažangiosios, socialistinės spaudos istorijoje laikytini 1921 metai, t. y. kai iki tol egzistavusios dvi JAV komunistinės partijos susijungė į bendrą politinę organizaciją. Mūsų manymu, tiek pažangiosios, tiek apskritai įvairių srovių lietuvių laikraštijos raidos antrasis etapas baigtųsi 1919 metais, t. y. jis apimtų 1905–1919 m. laikotarpį.

Visų pirma, 1918–1919 metai JAV politinio visuomeninio gyvenimo santykiuose yra tam tikra riba. Antra, 1918–1919 metai — ypatingi Lietuvos likime — (tai Tarybų valdžios įkūrimo Lietuvoje laikotarpis; tai — Lietuvos buržuazinės valstybės įsteigimo metai). Būtent šie pastarieji įvykiai betarpiškai ir ypatingai veikė JAV lietuvių spaudą ir apsprendė jos pozicijas. Trečia, socialistinės krypties JAV lietuvių laikraštijoje tai laikotarpis nuo Lietuvių Socialistų Sąjungos — LSS įkūrimo (1905 m.) iki jos galutinio suskildimo ir Lietuvių Komunistų Sąjungos susikūrimo (1919 m.) Reiškiniai po 1919 metų pažangiajame lietuvių judėjime (1920–1921 metų

opozicija ir frakcijos) jau yra kitos kilmės ir charakterio, nulemti naujų aplinkybių ir sąlygų. Taigi, antruoju JAV lietuvių spaudos raidos etapu tektų laikyti 1905–1919 m.

Šiuo laikotarpiu dėl įvairių priežasčių JAV lietuvių laikraštijoje ypač sustiprėja ir vyraujančią padėtį užima būtent socialistinė kryptis. Tarp kitų priežasčių ši kartą nurodytume vieną, mūsų manymu, svarbią ir reikšmingą.

Nė viena JAV lietuvių srovė porevoliuciniu (1905–1907 m.) laikotarpiu nesusilaukė tokio gausaus, talentingo, revoliucinės kovos patyrimo turinčio papildymo, kaip socialistinė. JAV tuo laiku įvairiais keliais pasiekė tokie 1905–1907 m. publicistai, kaip L. Prūseika, V. Paukštys-Čibiras, K. Vidikas, A. Kišonas-Žagaras, A. Montvydas, P. Grigaitis, J. Kaškaitis ir kiti. Ypatingą reikšmę turėjo V. Kapsuko atvykimas į JAV. Jie stojo į JAV lietuvių socialistų judėjimą ir ėmė redaguoti tos krypties leidinius (L. Prūseika nuo 1912 m. pradžios "Laisvę", V. Kapsukas — "Kovą" bei "Naują gdynę" ir kt.)

Kartu su ankstesniu socialistinio judėjimo ir jo laikraštijos branduoliu (J. Šarkiu, J. Baltrušaičiu, S. Michelsonu ir kt.) naujieji emigrantai, ypač V. Kapsukas, suvaidino didelį vaidmenį keičiant jėgų santykį visoje JAV lietuvių spaudoje, bei konkrečiai jos socialistinėje laikraštijoje. Joje aptariamam laikotarpiu labai sustiprėjo vidinė kova. Kaip teisingai nurodo A. Bimba, to laiko socialistinėje lietuvių spaudoje egzistavo trys srovės: kairioji su laikraščiu "Kova", vidurinioji (centristinė) su "Laisve" bei dešinioji su "Keleiviu" ir "Naujienu". Jų tarpusavio kova 1919 m. pasibaigė revoliucinių — internacionalistinių ir oportunistinių grupių galutiniu principiniu išsiskyrimu.

Į šio laikotarpio pabaigą pažangiojoje publicistikoje pradėjo reikštis jaunesnioji karta (R. Mizara, A. Bimba, V. Andrulis, J. Gasiūnas ir kt.), su kurios vardu gana žymiai susijęs tolesnis pažangiosios spaudos vystymasis.

3.

Vadinasi, JAV lietuvių laikraštijoje naujas etapas prasidėtų nuo 1919 metų. Baigiamoji jo riba neginčytinai būtų 1940 metai: 1940-

tųjų įvykiai Lietuvoje (Tarybų valdžios atkūrimas) buvo esminis posūkis visame JAV lietuvių judėjime ir spaudoje.

Kalbant apie šį etapą tektų atsižvelgti į kai kurias aplinkybes. Visų pirma, būtų tikslinga jį skirstyti į smulkesnius, iš esmės — į du: pirmojo ribos apimtų maždaug 1919–1933 m., t. y. baigtąsi vadinamojo "Naujojo kurso" pradžią, antrasis tęstųsi nuo 1933 m. iki 1940 m. vidurio.

Tiek vienu, tiek kitu laikotarpiu JAV lietuvių spaudos srovių tarpusavio santykiai bei atskirai kiekvienos spaudos srovės raida turėjo savo ypatumus. Čia tik trumpai primintume jų vieną-kitą.

Antai, pažangioji, (komunistinės ideologijos forma) spauda 1919–1940 m. laikotarpiu yra pergyvenusi vadinamąsias "opozicijas" (1919–1921 m. ir 1931–1936 m.), kurios neabejotinai veikė tos spaudos bei publicistikos pobūdį. Kita vertus, savotiško sambūrio principais JAV lietuvių įvairių srovių spaudos santykiai grindžiami bendrojo fronto laikotarpiu, pradėdant maždaug 1935 metais.

Vadinasi, charakterizuojant 1919–1940 metų laikotarpio JAV lietuvių spaudą, reikėtų turėti galvoje ir visų srovių spaudos tarpusavio santykius, ir atskirai kiekvienos srovės spaudos ypatumus. Tuokart labiau išryškėtų ir būdingieji, ir individualieji JAV lietuvių spaudos raidos bruožai.

Individualiųjų, specifinių vienos ar kitos srovės laikraštijos ar net atskirų leidinių ypatumų nepaisymas kliudo suvokti ir visos JAV lietuvių spaudos raidos dėsnumus. Dar esti, kai apibūdinant vieną ar kitą leidinį, neatsižvelgiama į tai, kad jo pozicijos, jo žiūriai, dargi jo programa, laikui bėgant, yra kitusi, kartais net esmingai. Kaip pavyzdžius galima nurodyti kad ir tokių laikraščių, kaip "Vienybė lietuvininkų" (vėliau "Vienybė"), "Keleivio" ir kitų istoriją.

Todėl vienpusiška, ypač ilgesnį laiką ėjusį ar einantį laikraštį, vertinti kategoriška (neigiama ar teigiama) forma.

Reikalingas dialektiškas, istorinis požiūris, reikalinga kruopščiai ir objektyviai nustatyti, kaip nurodė V. Leninas, pagrindines, vedamąsias leidinio tendencijas, pagal kurias galima spręsti jo idėjinę kryptį.

4.

Periodizacijos požiūriu ypač sudėtingas laikotarpis po 1940 metų. Čia JAV lietuvių spaudos vystymąsi veikė labai įvairus vidaus bei tarptautinio pobūdžio faktorių kompleksas. Iš jų, kaip vieną esminių, pažymėtume, vadinamos naujosios lietuvių imigracijos poveikį JAV lietuvių spaudos raidai.

Kaip žinia, antrojo pasaulinio karo metu iš Lietuvos pasitraukę pabėgėliai apie 1947–1950 m. pradėjo masiškai atvykti į JAV. Ši emigracija — visa kuo — socialine, klasine, kultūrine, apskritai pasaulėžiūrine sudėtimi emigravimo motyvais ir priežastimis, iš esmės skyrėsi nuo senosios lietuvių emigracijos. Šie antrojo karo laikų pabėgėliai arba papildė savo reakcinės lietuvių spaudos gretas arba kūrė naujus savo leidinius.

Visi tie sudėtingieji procesai, kurie prasidėjo, atvykus šiai emigracijai į JAV, keitė JAV lietuvių laikraštijos vaizdą ir santykius.

Tad maždaug 1948–1950 metai būtų esminė ir nauja JAV lietuvių spaudos vystymosi riba.

Nuo to laiko į JAV lietuvių spaudą įsijungia nauji, iki tol neegzistavę, faktoriai.

JAV lietuvių spauda nuo 1879 m. maždaug iki 1949 m. buvo vystyta senosios (iki 1914 metų atvykusios) emigracijos jėgomis; tolesniu laikotarpiu į jos vystymą jau įsijungia ir kitos bei skirtingos naujosios emigracijos socialinės ir kultūrinės jėgos. Šitie faktai sudaro tą naująją kryptį, kas turėtina galvoje kalbant apie pokarinę JAV lietuvių laikraštijos vystymąsi.

PAGYVINKIME LDD VEIKLĄ

Su pradžia rudens sezono pagyvinkime savo veiklą. Mūsų Draugijai veikimo dirva plati, kad tik mes kiekvienas pagal savo išgalę veiktume. Nepamirškime suruošti sueigų, kuriose galėtume pagvildinti Draugijos reikalus. Nepamirškime, kad Draugijai reikia ir finansinės paramos — juk negalima įsivaizduoti, kad iš \$2 metinių duoklių būtų galima gauti dvi-tris knygas į metus ir tri-mėnesinį žurnalą.

IEVA MIZARIENĖ
Centro sekretorė

Lietuvos spaudos atsiliepimai apie knygą „Klesti Nemuno Kraštas”

Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos 1967 metų pabaigoje išleista knyga "Klesti Nemuno Kraštas" Lietuvą pasiekė tik šių metų pradžioje, bet jau spaudoje susilaukė nemažai šiltų atsiliepimų. Kaip žinia, knyga siejasi su "Šviesos" redaktoriaus lankymusi Lietuvoje tuoj po karo 1945-1946 metais ir paskui 1966-1967 m. Joje plačiai vaizduojami per tą laikotarpį įvykę pasikeitimai.

Bene pirmutinis apie knygą atsiliepė viltietis Arolfas Medonis su trumpa apžvalga "Po viešnagės Lietuvoje" ("Gimtasis kraštas", 1968, nr. 8). A. Medonis, tarp kitko, rašo:

"Apie šią knygą sunku pasakoti. Ją reikia skaityti. Dauguma faktų ir skaičių, pateiktų knygoje, Lietuvos gyventojams, be abejo, žinomi: tai mūsų gyvenimas, mūsų kasdienybė. Tačiau knygos puslapius vartydamas, tarsi naujomis akimis pažvelgi į savo gyvenimą. Ir nejučiomis kartu su autoriumi imi didžiuotis. O ką jau bekalbėti, kaip reikšminga šita knyga visiems užsienyje gyvenantiems tautiečiams".

Gerokai platesnė knygos recenzija pasirodė žurnalo "Pergalė" š. m. 3-čiam numeryje. Jos autorius Bronius Raguotis. Labai įdomi Raguočio pastaba apie knygos autoriaus pasirinktą rašymo būdą. Juk galėjo A. Bimba skaitytojui papasakoti savo įgytuosius lankymosi metu išpūdžius ir tuo pasitenkinti. Aišku, kad tokia knyga lengviau skaitytųsi. Deja, autorius, matyt, siekė ko nors daugiau. B. Raguotis išvedžioja:

"Siekiant parodyti, kas iki šiol Lietuvoje padaryta, A. Bimbai teko spręsti būdingą, visada tokiais atvejais publicistikoje kylančią problemą — kokį būdą čia pasirinkti įrodymui ir įtikinimui. Ar remtis tik asmeniškais

įspūdžiais, ar dokumentais ir duomenimis? A. Bimba yra siekęs abiejų junginio: šios knygos argumentacijos principas ir yra asmeninio išpūdžio bei pergyvenimo jungimas su objektyviu faktu, aiškią persvarą ir net pirmenybę teikiant skaičiams, statistikos lentelėms, faktų sąrašams ir pan. A. Bimbos daromi palyginimai ar priešpastatymai grindžiami ne tiek subjektyviais išpūdžiais ir pastebėjimais, kiek gausiai sukaupta faktine medžiaga, kuria autorius parodo Tarybų Lietuvos gyvenimo pažangą ir pakitimus. Kai pergyvenimai ir emocinis reagavimas derinami su faktais ir dokumentais, tada publicistikos poveikis esti didesnis.

Laikydamasis principo, kad publicistikos kūrinys labiausiai įtikina faktai, A. Bimba įvairiai juos grupuoja ir dėsto. Neretai autorius faktus tiesiog surašo tam tikra eile, pagal sumanymą, turėdamas galvoje specifinį savo skaitytoją".

Labai teisinga B. Raguočio ir tokia išvada:

"Šios knygos pagrindinis adresatas — užsienio, konkrečiai JAV lietuviai, ir tai didelė dalimi apsprendė jos turinio ir formos pobūdį. A. Bimba pirmiausia atsižvelgia į savo skaitytojo specialinius interesus, mąstymą, žinias. Kita vertus, jo knyga įdomi ir mums, tiek savo medžiaga, tiek jos dėstymo būdais, pagaliau bene labiausiai paties autoriaus pastebėjimais ir išpūdžiais..."

Gražiai apie knygą "Klesti Nemuno Kraštas" atsiliepė rašytojas A. Liepsnonis "Kauno Tiesoje" (1968-IV-8). Jis sako:

"Knyga kupina autoriaus susižavėjimo tarybinės santvarkos istorinėmis pergalėmis. Savo apibendrinimus A. Bimba paryškina dokumentais, skaičiais, naujos visuomenės kurėjų atsiliepimais. Šis veikalas parašytas

lyginamuoju metodu: kokia Lietuvos pramonė, žemės ūkis ir kultūra buvo po hitlerinės okupacijos ir kokia ji tapo, kai jos liaudies gyvenimą pertvarkė Lenino mokslo pagrindais. O tokią paralelę autoriui pravesti buvo nesunku. Juk jis 1946 m. pradžioje irgi svečiavosi gimtoje žemėje..."

Rašytojas A. Liepsnonis baigia sakiniu: "Tai vainikas gimtajai žemei, nupintas iš jos vėliausių gėlių".

Knygos "Klesti Nemuno Kraštas" plačią apžvalgą davė K. Bagarauskas žurnale "Kommunistas" (1968–nr. 4). Perbėgęs knygos turinį K. Bagarauskas sako:

"Neslėpdamas savo susižavėjimo, pasakoja A. Bimba apie Lietuvos pasiekimus per dvidešimt tarybinių metų visose gyvenimo srityse. Mokslo suklestėjimas ir liaudies sveikata, respublikos kultūrinis gyvenimas ir paminklų apsauga, kraštotyra, moters padėtis – viskas domina knygos autorių. Ir apie viską jie pasakoja, nuolat ir nuolat prisimindamas praeitį, matytus vaizdus ir juos lygindamas su dabartimi. Aišku, blaivus požiūris į gyvenimo reiškinius mus lydi per visus knygos puslapius.

Skaitydamas knygą "Klesti Nemuno Kraštas", jauti, kad autorius čia ne svečias, ne atsitiktinis naujo gyvenimo liudininkas, šaltas pašalinis stebėtojas. Jis – pilnateisis savo tautos narys, pilnateisis jos kovų ir žygių, jos kūrybinės statybos dalyvis. Jam vienodai viskas artima ir brangu, jis gyvena tuo, kuo gyvena jo gimtojo krašto žmonės. Šiltą susižavėjimo žodį pakeičia rūsčios gaidos, kai jis kalba apie fašistinių okupantų piktadarybes, kurias jie padarė Lietuvos liaudžiai. Autorius neužmerkia akių ir prieš mūsų gyvenimo trūkumus. Jie jį jaudina, ir jis trokšta, kad greičiau išnyktų negerovės, jis jaučia atsakomybę už krašto laimę ir ateitį".

Recenzijos autorius sako: "Mes statome, dirbame, kuriame ir retai kada aprėpiame visa akim, kas jau padaryta. Svečiui, pamaičiusiam Lietuvą po dvidešimties metų, mūsų pasiekimai atrodo tikrai stebuklingi".

Be kitko:

"Daug vietos savo knygoje A. Bimba skiria Lietuvos kaimui. Jis pasikeitė dar ryš-

kiau, negu miestas. Didžiausiais Lietuvos žemės ūkio laimėjimais autorius laiko tai, kad mechanizuoti sunkiausi, daugiausia prakaito reikalavę darbai, kad valstybė tiek lėšų skiria pelkių ir užpelkėjusių žemių melioravimo darbams, kad Lietuvos kaime dirba daug specialistų su aukštuoju ir viduriniu specialiuoju išsilavinimu".

Toliau:

"Antano Bimbos knyga skirta lietuviams, gyvenantiems toli nuo savo tėvų žemės. Ne kiekvienas jų turi galimybę atvykti čia, į suklestėjusį Nemuno kraštą, pamatyti jį savo akimis. Ir todėl tokia išsami 290 puslapių apimties studija apie Tarybų Lietuvą jiems duoda vertingų, teisingų žinių, nenuginčijamų faktų. Juk ir šiandien užsienyje dar neišnyko klatingi melagiai, kurie bauriu šmeižtu tebejuodina Lietuvos liaudies švenčiausius tikslus, tebeklaidina toli nuo tėvynės gyvenančius lietuvius.

Todėl Tarybų Lietuvos žmonės dėkingi žemiečiui Antanui Bimbai už didelį darbą, kurį jis atliko, išleisdamas gražią ir teisingą knygą apie mūsų gyvenimą".

O bene vėliausia knygos "Klesti Nemuno Kraštas" recenzija bus dienraščio "Tiesos" vyriausio redaktoriaus Genriko Zimano, pavadinta "Tiesos žodis apie pokario laikotarpį Lietuvoje". Jo apžvalga atspausdinta dienraštyje liepos 11 dieną.

G. Zimanas nemažai dėmesio duoda tam faktui, kad šios knygos autorius tuoj po karo lankėsi Lietuvoje ir savo akimis pamatė, kaip baisiai buvo Lietuvos gyvenimas sugriautas. Jis pamini ir tuos išpūdžius, kuriuos anais metais sugrįžęs į Ameriką "Laisvės" špaltose ir knygoje "Prisikėlusį Lietuvą" pateikė Amerikos lietuviams. Na, ir dabar vėl jis lankėsi ir savo akimis pamatė, ką Lietuva, ką lietuvių tauta pasiekė per pokario laikotarpį. Ir tai visa sudėjo į knygą.

G. Zimanas sako:

"Matydamas labai didelius pasiekimus, A. Bimba žiūri į juos su džiaugsmu, bet visuomet realiai. Jis stengiasi juos palyginti su tuo, kas buvo prieš dvidešimt metų, nagrinėja juos realiomis sąlygomis. Jis nevengia kartais ir kritinės pastabos dėl pastebėto

trūkumo, pasiūlymo, pageidavimo. Jis neužmiršta paraginti Lietuvos dailininkų, kad jie patys turi susirūpinti pastatų išorės pagražinimu, jis ragina daugiau rūpintis vienišėmių gyvenamųjų namelių priežiūra. Tai yra draugo patarimai ir pageidavimai, į kuriuos mūsų žmonės, be abejo, jautriai atsilies".

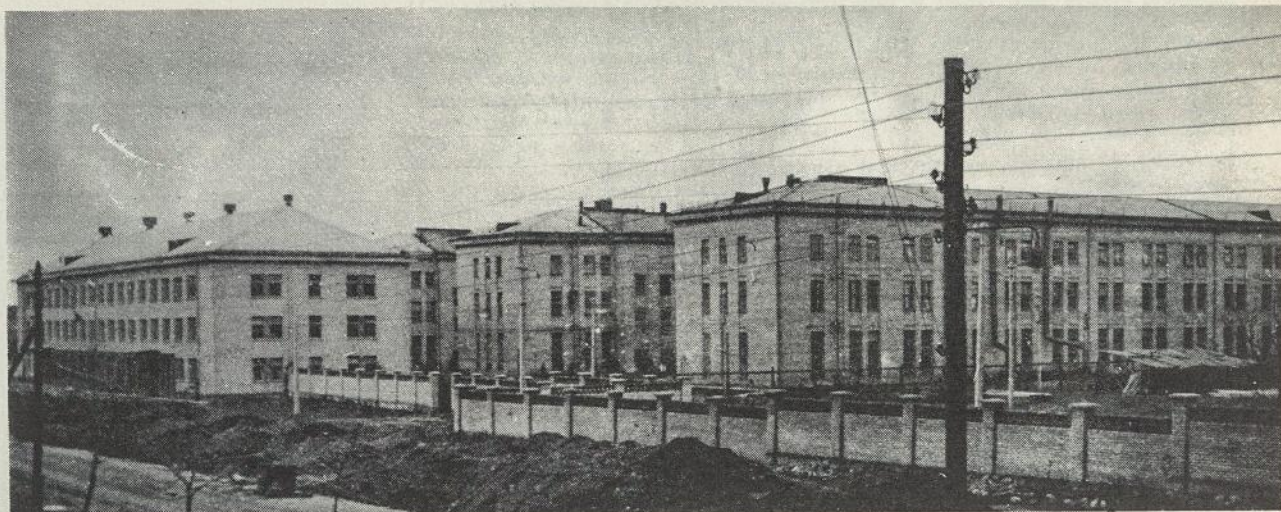
G. Zimanas kreipia dėmesį į tą punktą knygoje, kur jos autorius storai pabrėžia, kad tie laimėjimai ir pasiekimai buvo pagrindiniai galimi tik dėl tarybinės-socialistinės santvarkos ir plataus lietuvių tautos bendradarbiavimo su kitomis tarybinėmis tautomis.

Savo šiltą knygos recenziją G. Zimanas baigia:

"Apibendrinant galima pasakyti, jog A. Bimba yra po savo kelionės parašęs rimtą veikalą apie vieną svarbiausių laikotarpių Lietuvos istorijoje — apie pokario metus. Tai yra savotiškas Lietuvos metraštis už tą laikotarpį, kur, tiesa, trumpai ir gal kiek protokoliškai, bet labai teisingai, su giliu supratimu ir draugiškai pavaizduoti Lietuvos darbo žmonių triūsas ir kovas, atkuriant hitlerininkų sugriautą Lietuvos liaudies ūkį, kultūros įstaigas, miestus. Nėra jokio abejojimo, kad ši knyga bus labai naudinga išėiviams iš Lietuvos, ypač tiems, kurie nori žinoti tiesą apie Lietuvą. Už ją autoriui yra giliai dėkingi ir Lietuvos darbo žmonės".

KNYGOS VIRŠELIS.

NAUJAS SKAIČIAVIMO MAŠINŲ FABRIKAS VILNIUJE.

AŠ TIKIU ATEITIM

Aš negaliu dar
atsikvošėti. Aš
negaliu patikėti,

kad buvau tokio didžiulio istorinio įvykio dalyvis.

Aš mačiau ir girdėjau, kaip liaudies kovotojai
pasakė:

Lietuva bus socialistinė Tarybų Lietuva.

Ji įeis į Tarybų Sąjungos tautų šeimą.

Eduardas Mieželaitis

Aš buvau mažas. Mano tėvas buvo demokratas, ir jis, murzinas ir suodinas grįžęs iš fabriko ir riekdamas rupią duoną, sakydavo:

— Dabar gerai. Kad valdo Griņius — gerai. Užaugsi, sūnau, pamatysi viską.

Toks jau jis buvo, o aš tąsyk buvau dar vaikas.

Paskui, atsimenu, jis vieną dieną negrįžo. Jį areštavo. Ir mano motina, atsimenu, sėdėjo prie lango ir verkė, o aš ir sesutė, išpūtė akis, žiūrėjome į ją. Tuo metu aš dar nieko nesupratau.

Po poros dienų grįžo tėvas. Jis atėjo niūrus ir sulinkęs. Vakare parėjo, kalbėjosi su motina ilgai, ilgai spingsėjo žibalinė lemputė, o aš nieko nesupratau.

Kitą rytą vėl užė fabriko sirenos. Jis įsidėjo į krepšelį duonos ir išėjo į dūmais patvinkusį rėkiantį fabriką. Ėjo jis siaurom priemiesčio gatvelėmis, niūrus, palinkęs, sėdėjau aš palangėje, rankute parėmęs smakrą, ir didelėmis mėlynomis akimis, kurios tąsyk dar nieko nesuprato, nulydėjau jį į tolį.

Tėvas grįžo iš darbo. Raitydamas rudą ūsą, jis tarė:

— Dabar negerai. Kad valdė Griņius — negerai. Užaugsi, sūnau, pamatysi viską.

Tai buvo 1926 metais. Tais metais, žinau, Smetona nuvertė silpnąją demokratiją.

Ir tėvas sakydavo:

— Ir taip, ir taip negerai.

Nežinau, kodėl buvo negerai, tik žinau, kad tėvas tolydžio vis mažiau parnešdavo iš fabriko pinigų, duonos dažnai pritrūkdavo, ir buvo negera gyventi.

Bet ką aš tuo metu galėjau suprasti, kad negera buvo gyventi!

Kada man būdavo liūdna, aš eidavau pas savo šuniuką ir pasakodavau jam viską liūdnom mėlynom akim...

Pirmą laikraštį perskaičiau, kai išgirdau, kad kažkas kažkur kariauja. Ir nuo tos dienos ėmiau vis dažniau skaityti. Man patiko. Bet tuo metu aš nedaug dar supratau. Aš buvau dar labai jaunas, o mano dėdė pasakė, kad aš jau vyras ir mano plaukai garbanojasi.

Aš turėjau mergaitę. Jos plaukai auksiniai, kaip saulė šviesiai garbanojasi, o akys buvo mėlynos kaip žibuoklės. Aš sėdėdavau su ja ant malkų krūvos, ir mudu kalbėdavome...

— Blogai, — sakydavo ji, — mano tėvas jau nebedirba, ir mes badujam. Mano motina skalbia baltinius, bet ji serga ir mažai uždirba. Mes, tur būt, mirsim badu.

— Kodėl tavo tėvas nedirba!

— Mano tėvas! — ji alkanom gudriom akutėm pažiūrėjo į mane. — Mano tėvas socialistas, štai...

— Socialistas! — aš apsidairiau, ar niekas to negirdi, ir man pasiūliau šė plaukai.

— Jis atsinešdavo lapelių ir raundonų knygučių. Ir aš skaičiau, ot...

— Štai kaip... Įdomu!!

— Hm... ten rašo teisybę, rašo, kad reikia ponus nuverst ir...

— Su... — ir aš nubėgau.

Ir aš vis galvoju apie „socialistą“. Užlįsdavau už malkų ir svajodavau. Man patiko tame žodyje kažkas gražas ir man nesuprantamo.

Mergaitės aš daugiau nesutikau. Jos tėvą areštavo, o ji su motina kažkur išvažiavo.

ILIUSTRACIJA. V. Žilnius

Šeima

Nieko ten ypatingo nereikia
Išlaikant normalią šeimą.
Atrieki riekę, perlauži riekę —
Kaip jau kada išaina.

Prastumi dieną, praplepi vakarą
Su vaikais, kaip mašinom važiuoti.
O prieš guldamas dar į smakrą
Žmoną turi pabučiuoti.

Kartais į galvą veržiasi mintys,
Jog jau trijų užtenka.
Tonos trotilo užmuš, ar sumindys
Vaiką lyg vabalą menką.

Kartais žmona ir tą rublį palieka,
Jei parneši visą algą.
Kartais sekmadienį iškasi slieką
Ir žuvys tą jauką suvalgo.

Kartais raudoji, kartais kvatoji
Dėl praeinančių mėnesienų
Myli buvus tava išrinktoji
Tave jau pavargusį, seną ...

STASYS JONAUSKAS

“LIUCIPIERIUS” - A. Kazlauskas.

“VIRĖJAS SU ŠEIMININKE - I. Rutkauskaitė.

Istorijos bangos

Kada troškimai laisvės išsiplėtę
Apvaldo didžiules mases žmonių,
Kada sušvitęs ilgesys dienų saulėtų
Pavergia širdis užguitų minių — —
Suūžusi istorijos banga galinga
Sau kryptį rodyt iškelia vadus didžius,
Kuris plačiu sriautu — tiesiog — be vingių
Jas veda pergalės krantan, į žavinčius skardžius.

Ir kai nuščiūva jūros erdvių plotai,
Kai ošia persiėmus ji džiaugsmu taikiu,
Tik apsijuoktų tas, kuris jos plynumą taškytų, plotų —
Mėgintų ją sudrumst mojavimu irklų.

Bet jeigu iššūkį kas ne irklais jai mestų,
O pragariška, naikinančia branduolio jėga,
Prieš tuos įaudrinta kerštingai atsigręžtų
Pakilusi pasaulio viso masių siaubianti banga
Ir juos nušluotų it šiukšlyną nuo paviršiaus,
Užlietų betonuotas slėptuves saugias,
O jūra, jų lavonų dvokulį pamiršus,
Giedra alsuotų vėl, ridendama skaidrias bangas.

J. SUBATA

Mano karta

Mašinos triukšmo gimdytojos
Lekia ir lekia ...
Kažką pasivyti nori.
Praeina mergaitės,
Nušvyti jų
Blauzdos plonos ir storos.

O troleibusas kaip paprastai pasivėlinęs
Savo kaltę atodūisiais išdalina.
O konduktorės akys mėlynos
Tave su mintim nugramzdina.

Štai porelė kojų ritmo nesuderina
Ir iš to abu lyg kvailėliai juokiasi.
O mes ir meilę, ir džiaugsmą, ir laiką geriamo,
Išspiauti skausmo nemokam.

Ir niekas už tai mūsų nebara,
Ir niekas girti taip pat nesiruošia.
Kartais šypsotis nedera,
Arba atlupti nuo gyvenimo medžio pasakų tošę.

Kada vidurnaktis ar vidudienis gatvėmis liūtina
Pro univermagą, restoraną ar vaistinę.
Mes suimam kas būtina ir nebūtina,
Kas leistina ir neleistina.

Tik kartais žvairuoja į mus seniokai,
Kad tokie esame nenuoramos —
Vietoje nenustygstame.

Negi šauksi: Žmonės, nedalinkite juoko,
Nes imsite ir užspringsite!

RIMGAUDAS GRAIBUS

KLEVŲ ŠVIESA

Giedras vaiskumas tartum paukštis suokia.
Lyg obuolys — skaidrus, skaidrus — prinoko pakelės.
Iš medžių žalumos ramios klevai iššoko,
Tartum žibintininkai nelaukti su fakalais.

Klevai išbėgo kelią man apšviesti.
Ir farsi kanklės gintarinės džiaugsmą budina.
Ir aš einu į saulėtą gegužio miestą,
Nes kam gi eiti man į rudenį!

JANINA JOVAIŠAITĖ

“SKAITO KNYGĄ” – J. Lukauskas

Dialektika

Kasdieną tolsiu ir artėsiu
Prie nesugaunamos pradžios,
Kol nepatirtos, geros tiesos
Nežinamais keliais vedžios.

Kasdieną melsiuosi ir keiksiu
Mums rojų žadančius dievus.
Kol nepasiekiamo dar geisiu,
Pasaulis bus kasdien žavus.

Kasdien atrasiu ir prarasiu
Vienam težinomas vertes,
Tikėdamas, kad mano trasai
Kruopelės aukso atiteks.

Kasdieną kilsiu ir vėl grimsiu
Į jūros gintaro gelmes,
Tikėdamas, nors audros rimsta
Į viršų sukuriai išmes.

Kasdien ieškosiu ir sustosiu
Prie neatrandamos pradžios,
Tikėdamas, kad visos stotys
Keliais nežinomais vedžios.

JONAS JUREVIČIUS

KELIAI IR POSŪKIAI

Gyd. V. BALTAITIS

Žmonės palatose

PIRMAISIAIS pokario metais, atmenu, buvo labai populiarus J. Švedo „Talkininkų maršas“. Jo žodžiai „Broliai, atstatykim miestą Gedimino“ ne tik ragino mus tvarkyti miestą, bet ir kvietė į bendrą atkuriamąjį darbą, ragino mokytis, kad vėliau, tapę savo srities specialistais, būtume ta varomąja jėga, kuri pakeltų tėviškę iš griuvėsių, kuri užtikrintų jos suklestėjimą.

Kartą, per fiziologijos praktikos darbus, mes nustatinėjome kraujo grupes: ėmėme vienas kitam iš piršto kraują. Kaip šiandien prisimenu, Alina, bendrakursė, tokia apkūni, miela juodukė su duobute smakre, amžinai besišypsanti, bene žviausia fakulteto mergina, labai didžiavosi, kad jos kraujas labai retas — IV AB grupė Rh minus... Tokios grupės kraują turi vienas kitas iš tūkstančio žmonių.

Na, žinoma, tokiai simpatiskai merginai, kaip Alina, nesunku buvo susirasti sau draugą. Tuo labiau, kad daug kas stengėsi įsigyti jos palankumą. Tačiau laimė teko mūsų pažibai Jeronimui Ūžai. Vėliau merginos ėmė kalbėti, kad Alina įstojo į donorus — pardavinėja savo kraują, o gautus pinigus išleidžia Jeronimui išlaikyti, kuris dažnai pas ją bendrabutyje valgo. Matyt, ir santykiai jų tolokai nužengę.

Pavasariop, atėjus egzaminų sesijai, mūsų juodukė truputį pasikeitė, tapo užsidariusi. Po atostogų Alina Universitetan nebegrįžo. Slinko dienos, mėnesiai, metai ir pamažu viską pamiršome. Žinoma, ir mums galutinai nepaaiškėjusią jos ir jo istoriją.

Kartą, prieš metus ar pusantrų, gaunu laišką: „Daktare Viktorai, atleisk, kad vadinu vardu. Dar vis studentiškas

dienas prisimenu. Man labai malonu, kad jūs ir jūsų ligoniai nepamiršta mūsų. Tačiau, dar kartą atleisk, niekada nemaniau, kad mano krauju vėl pasinaudos šitas šunsnukis — Jeronimas.

Gyvenu gerai. Auginu sūnų. Vyras, pasiskaičiąvęs, kad per anksti gimė sūnus, pabėgo. Ėch, kad taip pradėjus viską iš naujo!! Deja. Spaudžiu dešinę. Lik sveikas. Michalina Karputienė.

P. S. Būtų malonu, jeigu tas tipas nesužinotų, kad vėl naudojosi mano krauju. Šį kartą tiesiogine prasme.

Alina“

Koks keistas tas mūsų gyvenimas, kokių tik pokštų jis kartais mums neiškrečia! Štai kada Alinos ir Jeronimo istorija, jau išblėsusi atmintyje, staiga vėl atgijo.

Tik gavęs šį laišką, prisiminiau, kad prieš savaitę į kabinetą buvo užėjęs jis — Jeronimas. Aš tada jo nepažinau; labai pasikeitęs, toks stambus, praplikęs, lazda pasiremdamas, šlubavo dešine koja. Nežinau, ar jis mane pažino, bet ne tai svarbu. Jis tada paprašė nusiųsti padėkos laiškus donoram, kurių krauju jis naudojosi, o tų donorų tarpe buvo ir [pagal vyrą] Alinos pavardė, kurios Jeronimas, matyt, nežinojo.

Įdomumo dėlei susipažinau su Jeronimo Ūžos ligos istorija. Pasirodo, jis buvo patekęs į avariją, per kurią smarkiai susižalojo, neteko daug kraujo ir, aišku, jeigu ne kraujo perpylimai, šiandien jo nebebūtų gyvo. Ir daugiausia jis pasinaudojo Alinos krauju.

Prabėgo pavasaris, vasara, ruduo. Pabiro sniegas. Malonūs prisiminimai pakeisdavo nemalonus. Tik nemalonus, skaudžios valandėlės visada tęsia-

si ilgiau ir palieka širdyje nuosėdas visam gyvenimui.

Vieną rytą, po vizitacijos, atbėga pas mane traumatologinio skyriaus vedėjas Vladas Barauskas ir, kumščiu baksnodamas stalą, aiškina man, kad jam būtinai reikia ketvirtos grupės kraujo:

— Supranti, — sako, — vakar pas mus atvežė tokią moteriškę su vaiku. Abudu smarkiai apdege, — dėstė jis. — Ji kovoja su mirtimi, o jos Audriukas taip pat. Be kraujo neapsieisi. Perpylėm mes jiems po ampulę. Betgi tai niekis, kad taip dar bent dvi. Nors vaikui!

Skambinu į kraujo perpylimo stotį — telefonas užimtas. Nepadėjęs ragelio, klausiu gydytojo:

— O kaip ta nelaimė įvyko?

— Sunku pasakyti, dėl ko kilo gaisras, — truputį aprišęs, kalbėjo jis. — Moteriškė atsimeina tik kaip iš ugnies ją ištraukė. Sūnus sako, kad vakare pas juos buvęs kažkoks išgėrimas, o motina, kaip paprastai, nuvariusi jį anksčiau gulti. Jos pavardė Karputienė. Prašė pakviesti kažkokį Užą, sako: „Man vis vien galas, tegul gelbėja savo vaiką. Pasakykit jam, kad tai jo sūnus“. Man atrodo, jį trupučuką klieidi.

„Štai tau ir istorija, — galvojau, — vadinasi, ji dar nesibaigė“.

Galop pavaksta prisiskambinti į kraujo perpylimo stotį, bet tokios grupės kraujo šiandien nėra ir nebus. Gal ryt! Prisiminęs Jeronimą ir ligonių registracijos žurnale suradęs jo darbovietę, skambinu jam:

— Susimildamas, atėik greičiau į ligoninę. Mirtinai reikalingas, — neleidęs jam pratarti nė žodžio, padėdu ragelį.

Vladas tiriamai pasižiūri į mane ir, užsidegęs cigarete, atsisėda į fotelį. Užsirūkiau ir aš. Truputį pagalvoju ir trumpai imu pasakoti tai, ką žinojau apie šiuos du žmones. Jų istorija man buvo karti, ir aš norėjau, kad tą kartėlį pajustų Vladas, nes nuo jo rankų ir sugebėjimo priklausė Alinos ir jos sūnaus likimas. Jis mane suprato ir, kai kabinetan įėjo Jeronimas, trykštantis sveikata ir vyriška jėga, Vladas nužvelgė jį nuo galvos iki kojų, patenkintas krenkstelėjo.

— Sėskitės, — sakau, — drauge Ūža. Mums reikia truputį pakalbėti. Matot, toks reikalas, būtinai reikia tamstos kraujo, nedelsiant. Sprendžiamas dviejų gyvybių klausimas. Kaip aš žinau iš ligos istorijos, mums reikia kaip tik jūsų kraujo.

— Ką jūs, daktare, manote! Aš juk ne donoras. Yra donorų — jie už tai pinigus ir kitas lengvatas gauna. Ne! Ką jūs! Aš dar po anos avarijos neatsigavau, — jis užsisagstė lietpaltį ir ruošėsi išeiti.

— Taigi, kol vienas storas suliesės — du ploni nudvės, — nepakeldamas žvilgsnio nuo išblizgintų Jeronimo batų, dusliai sukirčiavo Vladas.

— Jeronimai, — sakau, — prisiminkim jaunas dienas. Supranti, kraujo reikia Alinai ir jos sūnui. Jai, gal būt, nieko nebepadėsime, bet jos sūnų dar galima išgelbėti. Tai priklauso tik nuo tavęs.

— Ką tu!! Nejaugi manai, kad aš savo kraują duosiu šitai, na, žinai... Tegul prašo tų, su kuriais linksmas nakteles leido...

— Palauk, palauk, — valdau kylantį jniršį, — O pats nebeatmeni, kiek litrų, studentu būdamas, jos kraujo pragėrei! Žinai, kas tavo gyvybę po avarijos išgelbėjo! Pats jai padėką rašei — Michalinai Karputienei. Ji — buvusi tavoji Alina. O kas, vyriškai kalbant, ją iš doros kelio išvedė!!

— Na, žinai, visi mes ne šventieji. Bažnyčia nuo valstybės atskirta, — jis dar bando juokauti, — popiežius toli. Už savo pastangas netgi atlaide negausi. — Nežinia, kam jis tai taikė, sau ar man su Vladu. — Ji už savo kraują pinigus gavo, o man jų nereikia. Man svarbu sveikata ir aš savo kraują nedalinsiu kiekvienai šliundrai!

Tokio posūkiu aš tikrai nelaukiau ir, nežinodamas, ką daryti, prisėdau ant stalo krašto.

Tą akimirką pašoko Vladas ir, suspaudęs kumščius, ėmė artintis prie Jeronimo. Nežinau, kas būtų įvykę. Laimei, suskambo telefonas. Vladas pušiauokelyje sustojo, o Jeronimas taip ir liko susigūžęs fotelyje.

Prie telefono skyriaus sesuo kvietė gydytoją Vladą Barauską, kuris, paėmęs ragelį, sekundę kitą paklausė ir staiga metė jį atgal ant aparato. Degančiomis iš pykčio akimis pažvelgė į mus, pasisuko ir sudribo fotelyje:

— Jos jau nebėra, — pratarė, — dabar vaiką reikia gelbėti.

— Nors vaikui duok kraujo. Supranti, savo vaikui, — sakau kiek galėdamas įtikimiau. — Jis tau ne svetimas. Prisimink ir pagalvok. Jam dabar jau dvylikti metai.

Iš pradžių jis ironiškai šyptelėjo. Tačiau netrukus paslėpė delnuose veidą ir, žemai nuleidęs galvą, ėmė mąstyti.

Ilgoka pauzė. Aš su Vladu kalbėjau tik žvilgsniais.

— Eime, parodykit man vaiką, — galop, giliai atsidusęs, pratarė Jeronimas.

Visi nuėjome į palatą, kurioje, permušdamas kitus kvapus, vyravo žuvų taukų kvapas. Ant pakeliamo čiužinio beveik iki pusės sutvarstytas gulėjo vaikas. Per storus tvarsčių sluoksnius buvo matyti kelios juodų plaukų sruogos, sukepusios lūpos ir dešinioji ausis.

— Audriuk, — prašneko Vladas, — štai ir tavo tėvelis atvažiavo, dovanėlių visokiasių pripirko. Pasveikęs galėsi pažaisti.

— Tėvelis! — truputį abejodamas, paklausė vaikas. — Tėvelis sugrįžo! — vos girdimai sušuko jis.

— Sugrįžau, Audriuk. Sugrįžau, — virpančiu balsu pratarė Jeronimas.

Tolimesnio jų pokalbio nesiklausiau.

Mes supratom — mūsų misija baigta.

LIETUVOS DIDŽIOJI KUNIGAİKŠTYSTĖ

Juozas JURGINIS

Feodalinės Lietuvos valstybės iškilimas ir žlugimas visada kėlė ir dabar tebekelia daug ginčų. Kijevo universiteto profesorius V. Antonovičius (1834–1908) palygino tą valstybę su meteoru: ji švystelėjusi ir užgesusi. Feodaliniai ir buržuaziniai istorikai ginčijosi, bet nespėdė klausimo, kodėl taip atsitiko, kodėl didelė ir galinga valstybė prarado savo savarankiškumą ir nenukariauta pasidarė kitos valstybės dalimi?

Rusų istorikai Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę vadino lietuvių-rusų valstybe ir vertino ją teigiamai iki jos patekimo į Lenkijos įtaką. Lenkų istorikai atvirksčiai: atkakliai aukštino visas Lietuvos—Lenkijos unijas, nes jos suartinusios lietuvius su Vakarų Europos valstybių santvarka ir krikščioniška kultūra ir apsaugojusios juos nuo surusėjimo. Lietuvių buržuaziniai istorikai didžiavosi tuo, kad XII amžiuje susikūrusios valstybės teritorija Vytautui valdant siekė nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų, ir nematė joje priestarų dalykų, atvedusių prie savarankiškumo netekimo.

Tarybiniai istorikai iki antrojo pasaulinio karo į feodalinę Lietuvos valstybę žiūrėjo teigiamai, kaip į bendrą lietuvių ir rusų, tame tarpe baltarusių ir ukrainiečių, valstybę. Po karo ėmė stipriai reikštis tendencija pasmerkti ją, nes joje lietuviai engė kitas, jų kunigaikščių ir feodalų nukariautas, tautas. Šitoks nuomonių nepastovumas ir net priešingumas rodė, kad jos dar tebėra ginčytinos. Lietuviai, kurių skaičius tuomet ne-

siekė nė milijono, negalėjo nukariauti kelis kartus didesnių ir ūkiškai daug silpnesnių tautų. Viską suvedant į grobikiškus užkariavimus, reiktų pripažinti lietuvius buvus milžiniais. Milžiniais lietuviai nebuvo ir vikingų karingumu nepasizymėjo.

Į šį gana supainiotą klausimą nemaža aiškumo įnešė V. Pašuta su savo knyga „Lietuvos valstybės susidarymas“. Jis perėmė Fridricho Engelso teiginį, kad rusų žemės, buvusios Kijevo Rusios sudėtyje, rado prieglobstį stiprėjančioje Lietuvos valstybėje nuo totorių—mongolų antplūdžio ir iškėlė šios valstybės politinę reikšmę. Nors Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės reikšmės kovose su totoriais—mongolais tebėra tyrinėjimų stadijoje, tačiau šiuo metu tarybiniai istorikai padarė tokią išvadą: vėlyvaisiais viduramžiais Rytų Europoje ši valstybė suvaidino progresyvų vaidmenį. Ji tvirta siena atsistojo tarp Baltijos ir Juodųjų jūrų ir su laikė vokiečių (kryžiuočių) ordino veržimąsi iš vakarų į rytus ir totorių—mongolų iš rytų — į vakarus. Lietuvos valstybė sujungė daugelio tautų materialines ir karines jėgas bendrai grėsmei atremti. Ji atliko svarbų organizacinį uždavinį. Žalgirio mūšyje (1410) dalyvavo daugelio tautų kariai, tačiau jie visi priklausė dviem valstybėm: Lietuvai ir Lenkijai. Šių valstybių koalicija prieš kryžiuočius buvo galima tik po 1385 m. Krėvos unijos, Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Jogailai pasidariusi Lenkijos karaliumi. Kokia nors kitokia tautų santarvė tuomet buvo neįmanoma.

Pašalinus kryžiuočių ir totorių—mongolų pavojų, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės reikšmė Rytų Europoje keitėsi. Ši didelė ir galinga valstybė pamažu ėmė prarasti savo nepriklausomybę. Dėl ko? Kokios buvo jos silpnėjimo priežastys? Vieni istorikai pirmenybę atidavė vidinėms, kiti — išorinėms priežastims. Lietuvos didikai ir bajorai sulenkėję, pradėję bet kokį tautinį jausmą ir nebeskyrę Lietuvos nuo Lenkijos. Kiti gynė didikus, vaizdavo juos kovotojais dėl Lietuvos savarankiškumo ir visą kaltę vertė agresyviems kaimyninių valstybių, ypač Lenkijos, siekimams. Tačiau reta kuri feodalinė valstybė neturėjo grobikiškų kėslių. Karingumas — įgimtas feodalizmo bruožas. Lenkijos feodalai buvo agresyvūs Lietuvos at-

žvilgiu, bet Lietuvos jie niekad nenukariauvo ir po Krėvos unijos net neketino nukariauti, nors karinių konfliktų ir pasitaikė. Priežastys, matyt, buvo platesnės ir gilesnės. Jų reikia ieškoti politinėje Rytų Europos situacijoje.

Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė buvo panaši į ankstyvasias feodales imperijas, tokias kaip Bizantijos, Vokiečių, Kijevo Rusios. Ji jungė skirtingų tautų, nevienodos religijos ir įvairaus socialinio-ekonominio lygio žemes, kurioms sucementuoti reikėjo sparčiai augančių miestų. Visų tų viduramžių imperijų likimas buvo panašus, jos iširo. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinis ir karinis silpnėjimas sutapo su tautinių valstybių kūrimusi Europoje. Kuriantis tautinei rusų valstybei aplink Maskvos kunigaikštystę, Lietuvos valstybė atsідūrė kryžkelėje. Lenkija tuo metu buvo geresnėje padėtyje. Jos valstybės gyventojai buvo vienos tautybės ir vienos religijos, kuri feodalinėje visuomenėje reiškė daugiau negu tautybę. Tautybė į pirmą vietą stėjo buržuazinėje visuomenėje.

Kovose silpnėjant ir žlungant kryžiuočių valstybei, Lenkija jungė prie savo teritorijos iš jos atimtas lenkiškas žemes. Lenkijos miestai buvo stipresni ir vaidino didesnį vaidmenį valstybės ūkyje. Nors Liublino unijos (1569) sudarymo išvakarėse Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė savo teritorija ir kariniu pajėgumu buvo lygi Lenkijai, tačiau savo vidaus prieštaravimais ji buvo žymiai silpnesnė. Jos silpnumą visų pirma lėmė tas, kad valdančioji feodalų klasė su kunigaikščiais Gedimino palikuonimis priešakyje neparodė nė mažiausių pastangų pasinaudoti kryžiuočių ir Livonijos ordinų nusilpimu ir suburti visas lietuvių gyvenamąsias žemes į vieną teritoriją. Vesdamas ginčą su ordinu dėl Žemaitijos, Vytautas užsiminė, kad ir Užnemunė esanti jo tėvonija, bet tik užsiminė. Kiti valdovai ir to nebeadarė. Jie liko nuošaly nuo to proceso, kuris vyko Europoje. Ketinimai suburti lietuvių tautinę valstybę būtų buvę daug vaisingesni, negu pastangos išsaugoti savo valdžioje kitų tautybių ir kitos religijos žmonių gyvenamąsias žemes.

Buržuaziniai istorikai į Liublino uniją žiūrėjo dvejopai. Vieni laikė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, kaip savarankiš-

kos valstybės, pakasynomis, kiti, kaip J. Lappo (1869—1944) ir A. Šapoka (1906—1961), įrodinėjo, kad ir po unijos Lietuvos valstybinis savarankiškumas egzistavęs iki XVIII a. pabaigos ir žlugo kartu su Lenkija per trečiąjį jos padalijimą. Tarybiniai istorikai neparėmė nei vienos, nei kitos šių nuomonių. Jie savo darbuose įrodė, kad Liublino unija — tai tik posūkis savarankiškumo praradimo kryžkelėje. Būdinga tai, kad jungtinėje valstybėje (Žečpospolitoj) pažangiausios jėgos, pasireiškusios reformų seimo metu (1789—1792), stėjo už Lietuvos pavertimą Lenkijos provincija. Todėl 1791 m. Gegužės 3 d. konstitucijoje nebeminimas ir Lietuvos vardas. Betgi į šią konstituciją galima žiūrėti tik kaip į lietuvių valstybės laidotuvių aktą, o ne kaip į mirties priežastį.

Mirtis prasidėjo po Liublino unijos, Lietuvos valstybei netenkant aukščiausios valdžios. Karalius ir seimas buvo bendri, ir juo toliau, juo labiau jie darėsi bejėgiai. Lietuvoje, kaip ir Lenkijoje, šeimininkavo etmonai, išdininkai ir kiti aukštieji pareigūnai, tarp savęs nesurišti jokia aukščiau stovinti valdžios instancija. Todėl vienas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ministras galėjo kariauti su kitu. Siekiant bent iš dalies pašalinti tokią netvarką, po pirmojo Lietuvos ir Lenkijos padalijimo 1772 m., įsteigus Nuolatinę Tarybą, kaip aukščiausią valdžios organą, buvo sudaryti departamentai, atitinkantieji dabartines ministerijas. Šių departamentų pareigūnais buvo paversti Lietuvos etmonai, išdininkai ir kiti aukštieji urėdai. Jie pasidarė ministerijų valdininkais Lietuvos provincijoje. Liko tik Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vardas, kurį oficialiai panaikino Gegužės 3 d. konstitucija.

Dėl to konstitucijos rengėjų ir jos gynėjų kaltinti nereikia. Jie siekė gelbėti Lenkiją, stiprindami centrinę valdžią, finansus ir kariuomenę. Reakcinės jėgos, susimetusios į Targovicą ir sudariusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės generalinę konfederaciją, siekė su karine Rusijos pagalba ne atstatyti Lietuvos valstybingumą, o išsaugoti decentralizaciją su didikų savavaliavimu vietoje.

Tokius Lietuvos „patriotus“ konfederatus, kokiais buvo etmonas S. Kasakauskas ir vyskupas I. Masalskis, 1794 metų sukilėliai pakorė kaip tėvynės išdavikus. Niekas šian-

dien nedrįsta teigti, kad jie būtų išdavę Lenkiją, gelbėdami Lietuvą. Jiems Lietuva buvo vėrtusi geografinė sąvoka, feodalinė valda, teritorija be tautos. Lietuvių tautos, surištos visų pirma kalba, jie nežinojo. Jie žinojo tik lietuviškai kalbančius valstiečius baudžiauninkus. Jie nesisielojo ir dėl Lenkijos, todėl ir atsidūrė kartuvėse.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žlugimo aplinkybės atskleidžia tautos ir valstybės santykių istoriją. Ji kaip valstybė savaime žlugti arba iširti, negalėjo, nes valstybė — visuomenės klasių, jų kovos vaisius. Klasėms neišnykstant, negali išnykti ir valstybė, tai visiems žinomas visuomenės vystymosi dėsnis, kurio ir aiškinti netenka. Drauge reikia nepamiršti, kad su klasių atsiradimu atsiranda ir tautos, todėl visada galima pasakyti ne tik kurios klasinės visuomenės (vergovinės, feodalinės ar kapitalistinės), bet ir kurios tautos yra ta ir kita valstybė. Istorija nežino valstybės be tautos.

XIII amžiuje Lietuvos valstybę sukūrė skirtingų klasių, bet viena kalba kalbantieji žmonės, todėl savo atsiradimo pradžioje Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė buvo lietuvių valstybė. Plečiantis jos teritorijai, lietuviai joje sudarė mažumą. Bet tai dar buvo maža blogybė. Panašių feodalių valstybių Europoje buvo daug. Toliau vyko vienos klasės atsiskyrimas nuo kitos savo kalba. Feodalai kalbėjo rusiškai ir lenkiškai, o valstiečiai — lietuviškai. Šitokį reiškinį reikia laikyti neigiamu, nes klasinėje visuomenėje tauta tai visų pirma viena kalba kalbančių žmonių masė, susidedanti iš antagonistinių klasių. Lenkija ir Rusija (Maskvos kunigaikštystė) buvo tautinėmis valstybėmis, o Lietuva pasidarė išimtimi. Išimtinė padėtis ir padarė ją panašią į meteorą.

Argi feodalinėje Lietuvos visuomenėje neatsirado žmonių, suprantančių tautos ir valstybės santykius ir argi tada nekilo tautinės valstybės idėja? Tokių žmonių atsirado ir tokios idėjos kilo XVI-tame amžiuje, plintant renesanso ir humanizmo pažiūroms. Jas raštu išdėstė Mikalojus Daukša (1527—1613), teigdamas: „Nėra tokios menkos tautos, nėra tokio niekingo žemės užkampio, kur nebūtų vartojama savo kalba. Tąja kalba paprastai visi rašo savo įstatymus, jąja leidžia savosios ir svetimų tautų istorijas, senas ir naujas, jąja aptaria visus valstybės

reikalus, ją gražiai ir padoriai vartoja visokiais atvejais bažnyčioje, tarnyboje, namie“.

Deja, drauge su reformacijos nuslopiniu, su katalikiškosios reakcijos įsigalėjimu renesanso ir humanizmo pažiūros liko tik gražiais prisiminimais tiems, kurie svajoto apie Lietuvą, kaip lietuvių tautos valstybę. Tokių svajotojų skaičius mažėjo ir XVII amžiaus antroje pusėje visi išnyko. Tautinės valstybės idėja iš naujo kilo tik klostantis kapitalizmui ir lietuviškai valstiečių klasei skaidantis į naujas antagonistines klases — buržuaziją ir samdomuosius darbininkus.

Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, tapdama didele ir galinga valstybe, pasitarnavo Rytų Europos tautoms. Kada jos kūrė savo tautines valstybes, ji tam priešinosi, palikdama didelę dalį lietuvių gyvenamų žemių svėtimoje valdžioje. Todėl ji pralaimėjo, nors ir nebuvo nukariauta. Lenkijos valstybės dalimi ji darėsi tuo metu, kada savo kalba, kartu ir tautybe viena pagrindinė visuomenės klasė (feodalai) skyrėsi nuo kitos (valstiečių). Tokias išvadas leidžia padaryti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorija.

“SAVIVEIKLININKAI”

IEVA MIZARIENĖ,
Centro sekretorė

LLD sveikatos

Vis dažniau ir dažniau gauname laiškų iš žmonių, kurie prašo knygų bei žinių apie Lietuvą. Vieni nori informacijų apie dabartinę Tarybų Lietuvą, kiti nori susipažinti su Lietuvos praeities istorija ir t. t. Mums labai džiugu, kad žmonės kreipiasi į mūsų Draugiją. Tas parodo, kad mes jau einame už savo organizacijos ribų.

Žinoma, mes bandome visiems duoti atsakymus, nurodymus, kur ir kaip galima jiems reikalingą informaciją gauti, jeigu negalime pasiųsti iš Centro.

* * * *

Alberto Laurinčiuko knyga "Juodasis Kraujas" jau užsakyta. Atrodo, kad nariai gaus prieš pabaigą šių metų dvi knygas: Jono Gasiūno "Mano dešimtmečiai Amerikoje" ir Alberto Laurinčiuko "Juodasis Kraujas". O M. Meškauskienės atsiminimų knyga veikiausia bus gatava tik su ateinančių metų pradžia.

* * * *

Jaučiuosi laiminga turėjusi progą dalyvauti Vilniuje Žurnalistų Sąjungos susirinkime, kuriame buvo suteiktas Garbės Nario vardas mūsų ilgamečiui Centro Komiteto nariui Pranui Bukniui. Daug šiltų žodžių apie jį papasakojo Tarybų Lietuvos žmonės — "Tiesos" redaktorius Henrikas Zimanas, JAV buvęs Robertas Žiugžda ir Laurynas Kapočius. Gražiai prisiminė Praną iš raštų pažinęs jį Antanas Vaivutskas, taipgi ir kiti žurnalistai. Na, džiugu buvo ir man pakalbėti apie Praną, kurį pažistu ir su juo kartu veikiu per daugelį metų. Be to, jis buvo artimas asmeninis Rojaus draugas.

Sveikinu mieląjį Praną ir linkiu jam dar daug ilgų ir darbinių metų, o daugiausia sveikatos.

Tarybų Lietuvoje teko susitikti ir pasikalbėti su Medvėgalio pradinės mokyklos mokytoju Antanu Brazausku, kuris jau senokai susirašinėja su LLD Centru ir "Laisvės" redakcija. Apart mokytojavimo, A. Brazauskas ruošia turistines grupes vaikučių keliavimui po Tarybų Sąjungą. Jie leidžia biuletinėlį, kurį A. Brazauskas redaguoja.

Tikiu A. Brazauskas mūsų neužmirš ir laiks nuo laiko parašys mums apie savo veiklą tarp jaunųjų, bei šiaip žinių apie Šilalės rajono gyventojus.

* * * *

"Šviesos" skaitytojams gerai žinomas vardas Janinos Narkevičiūtės, Kauno miesto vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojos. O kurie buvome Tarybų Lietuvoje, ne vienam teko proga su šia malonia moterimi ir asmeniškai susitikti.

Janina Narkevičiūtė, tai neišsemiamos energijos moteris. Be jos, rodosi, Kaunas nebūtų toks koks yra.

Deja, J. Narkevičiūtė, man bebūnant Lietuvoje, pergyveno dvi operacijas. Staiga susirgusi, ji buvo operuota dėl tulžies ir apendicito negalavimų. Tiek malonu pranešti, kad prieš išvykimą buvau nuvažiavusi aplankyti mieląją Janiną ir radau ją jau namie, jau gerokai atsigavusią.

Daug sveikatos, Tau, mieloji Janina!

* * * *

Bet grįškime prie Literatūros Draugijos reikalų. Šiais metais bus naujo Centro Komiteto rinkimai. Visi rimtai apsvarstykime kas geriausiai tiktų būti nominuotas ir išrinktas į Komitetą. Reikia žinoti, kad Draugijos veikla daug priklauso nuo Centro Komiteto. Bus Komitete veiklesni nariai, Draugija taps veiklesnė irgi.

Nominacijos prasidėda su rugpiūčio 15 d. ir tęsis iki rugsėjo 25 d. Balsavimai gi prasidės su lapkričio 1 d. ir tęsis iki gruodžio 15.